

*Revija malih
književnosti*
ALBANIJA

IZDAVAČ

Udruga za promicanje kultura 'Kulturtreger',
Martićeva 14d, Zagreb

ZA IZDAVAČA

Miljenka Buljević i Luka Ostojić

PRIJEVOD

Shkelzen Maliqi

GRAFIČKO OBLIKOVANJE

Zoran Đukić

TISAK

Tiskara Zelina,
Zagreb, Listopad 2014.

PROJEKT REVIJE MALIH KNJIŽEVNOSTI

FINANCIJSKI PODRŽAVAJU

Gradski ured za kulturu Grada Zagreba,
Ministarstvo kulture,
Zaklada Kultura nova

DOSADAŠNJE REVIJE

Bosna i Hercegovina (2005), Slovenija (2006),
Crna Gora (2007), Bugarska (2008), Srbija (2009),
Rumunjska (2010), Kosovo (2011), Grčka (2012),
Makedonija (2013)

*Tiskanje ove publikacije omogućeno je temeljem
financijske podrške Zaklade Kultura nova. Mišljenja
izražena u ovoj publikaciji mišljenja su autora i ne
izražavaju nužno stajalište Zaklade Kultura nova.*

Pred vama je jubilarno deseto izdanje Revije malih književnosti, Booksinog godišnjeg festivala koji predstavlja mlade književne scene iz zemalja u našem širem i užem balkanskom susjedstvu. Ovim izdanjem zatvaramo balkanski krug koji je započeo u Bosni i Hercegovini te kroz Sloveniju, Crnu Goru, Bugarsku, Srbiju, Rumunjsku, Kosovo, Grčku i Makedoniju predstavio 81 književnicu i književnika dotad neprevedene ili neobjavljene u Hrvatskoj.

Deseta Revija premijerno u Hrvatskoj objavljuje književnice i književnike iz najtajnovitije zemlje regije – Albanije. Do sad je ona hrvatskim čitateljima bila jedna od najvećih književnih nepoznanica koju od potpune šutnje odvaja tek duga sjena Ismaila Kadarea. Kažemo, do sad, jer su pred vama tekstovi Eljana Taninija, Lisjane Demiraj, Grese Hasa, Sabine Veizaj, Lindite Komani, Artija Lushija, Lindite Arapi, Albane Nexhipi, Fluransa Ilia, Mariklene Niço, Edona Qesarija i Dariena Levanija u prijevodu Shkelzena Maliqija i izboru Ariana Leke.

U albanskoj tradiciji postoji *dordolec*, tj. lutka u obliku strašila čija je svrha da na sebe privuče pogled urokljivog oka. Otvaranjem zemlje prema stranim utjecajima tradicionalna lutka zamijenjena je plišancom iz dućana koji se zove *kukull* a možete ga vidjeti na kućama i u vrtovima širom zemlje.

Kako *kukull* urokljivo oko odvlači od onoga što nam je dragocjeno i što želimo sačuvati stavili smo ga i na korice ove knjige. Kad ostanete nasamo s knjigom možete ga skinuti i bez straha uživati u tekstovima suvremene albanske književnosti.

LIN

D

IT

AR

LINDITA ARAPI pripada generaciji albanskih pisaca koja je 90-ih godina razbila klišeje soc-realizma. Objavila je pjesničke zbirke 'Prelude poetike' (Pjesnički preludiji, 1990), 'Kufomë lulesh' (Leševi cvijeća, 1993), 'Ndodhi në shpirt' (Zbilo se u duši, 1996), 'Melodi të heshtjes' (Melodije tišine, 1998; objavljena na bugarskom jeziku) kao i roman 'Vajzat me çelës në qafë' (Djevojke s ključem na vratu, 2011). Roman je 2011. dobio nagradu Akademije Kult za najbolje prozno djelo.

Lindita Arapi bavi se i prevodjenjem. Objavila je na njemačkom svoju disertaciju pod naslovom 'Rekonstrukcija imidža Albanije u germanističkom svijetu' (Tectum Verlage, 2001). Radi kao urednica i voditeljica emisije 'Europa danas' na Deutsche Welle.

A

A

PI

Tirana bez prijatelja

LINDITA ARAPI

Opustjela Tirana
Bez sirena auta i visokih potpetica.
Po kavanskim stolovima
Kiša dobuje.
Zalutali galebovi
U potrazi za morem
Na čas mi vidik zaklone.
Ošamućeni, najavljuju Tiranu.
Koji ste dušu vidjeli na nebu?
Kojeg od mojih prijatelja više neću nikada vidjeti?
Opustjela Tirana
A ja dolazim da spojim pokidane veze.
Da ljetne noći ispunim
Praznim dijelovima svojega života
Kao i života prijatelja.
Života koji se odvijao bez mene.
Ali, vas nema više
Samo uspomene.
Ima li svjedoka za vode koje su zalud proticale?
Svaki potocić u svojem koritu, ako bi se slučajno spojili,
Ponovo su se razdvajali.
Takav je život bez vas, prijatelji moji.
A jednoga dana smrt će doći i po mene,
Ako ne u neakvoj kavani punoj sjećanja,
Onda u postelji, oćelavjelu od neproživljenih povijesti.

Mrtva priroda sa čavlima i udovima

9

Čavlima prikovan za zid,
ruke od metalnih vijaka friško nove
upravo izvađene iz paketa.
Noge, ruke
zakucane njemačkom preciznošću.
Čist posao, bez krvi.
Bez ijedne kapi krvi.
Samo su trepavice zadrhtale.
Umjetničko je djelo izvađeno iz osame
i izloženo posjetiteljima
u prigodnoj sali.

LINDITA ARAPI

Ranjeni galeb na Sjevernom moru

LINDITA ARAPI

Scena je Sjeverno more
i oblaci nabrekli kao u trudnice
u žudnji za odmorom na pješčanom žalu.
Voda. Uzburkana voda.
I pijesak. Pijesak nježan, sretan.
Ničeg drugog.
Ali u času kada se ovaj prizor
mogao pretočiti u pjesmu
iz oblaka se srušio galeb.
Samo jedan galeb.
Imao je tufne krvi na perju.
Sada, zapravo to i nije neki događaj.
Imamo tek ranjenog galeba
koji se srušio negdje na Sjevernom moru.
I ostao nepokretan, ishlapio kao nedosanjani san.
Ali, stvar nije na tome ostala!
Nebo, oblaci, more
A i da pridodamo tog galeba
čine prizor koji se može prevesti u poeziju.
Samo što kič nije dozvoljen.
Potrebno je još nešto da zavrti stvar.
I to nešto se onda pojavi niotkud
urlajući.
Ljudi su urlali
zbog ranjenog galeba na Sjevernom Moru.

Moja zemlja

11

Ova je zemlja
Osakaćena
Od prijekih puteva i ciljeva
Koji su neopozivo
ljude slali
Negdje i nigdje

Budući da svi putevi vode
Do raskršća sumnji
Tražim novu zemlju
Koja bi postala
Moja domovina

Moja zemlja je daleko
a Dom
gdje ću se ponovo roditi
jest gdje je Domo-vina

Novi dom
Postoji negdje
zemljo moja,
Al' nije zemljan.

Dom koji me čeka
Nepoznat i pokopan
Jest tamo negdje
U carstvu vjetrova.

LINDITA ARAPI

S malenog prozora moje kuće

LINDITA ARAPI

Snijeg pada, plišano bijel.

Bijele pahulje prekrivaju konja na rubu elektrizirane žičane ograde. Konju su razrogačene oči, trepće uznemireno, ne shvaća ništa. Čuje se samo beskonačno rzanje. Stakla na prozorima pucaju od oštrole boli. Bijele nimfe se prestraše, rasprše se, a onda ponovo vrate i plešu oko konja.

Snijeg pada, plišano bijel.

Vlasnika konja nigdje na vidiku. Željela bih spasiti bijelog konja ali ne znam kako. Ne mogu ni da mu priđem, već samo pratim njegove patnje sa prozora. Konj udara kopitima nestrpljivo, prilazi žičanoj ogradi, onda ustukne i okrene se, reže bijesno, vraća se ogradi ne usuđujući se da je preskoči.

Konj zna da ga čeka nova bol.

U neki čas izgubi strpljenje. Trči bjesomučno ograđenim poljem, neprestano ržući u svojoj usamljenosti. Onda iznenada utihne. Pruži se na tlo i predaje se snijegu koji ga mekano i bešumno pokriva.

Moja zemlja

13

U *bijele* odaje
prostrte
Bijelim divanima
Ulaze
Prvaci roda sa *bijelim* kapama.

Posjedaju.

Brišu znoj *bijelim* maramicama.
Piju
Toplu kavu u *bijelim* šalicama.
Čestitaju
Nevjesti u *bijelo* odjevenoj
Da im rodi potomka
U neke druge *bijele* dane.

Ustaju.

Za gozbu
Zakolju *bijele* ovce.

LINDITA ARAPI

Potreba za patetikom

LINDITA ARAPI

Dan za danom
Po jedan dah manje
Dan za danom
Pustinja moja
Dio po dio
Iznova me stvara...

Nisi valjda luda
Da umreš u meni
Fascinaciju stvaranja...?

O čudo!
Što me dovede ovdje
Darova mi oči
Da vidim jutra.

Neka barem
Svijetli ova smiješna iskra
Samostvaranja
Neka rasturi nesnosnu maglu
Ideje privremenosti.

Čovjek s druge strane

15

Glas ovaj valjda dolazi
Negdje iza zida...
Čas je nalik roptanju
Koje jenjava
Čas mi čini da je noć
noćna tužna pjesma
Glas nestaje, biva nejasan, vibrira
Liči na glas koji hoće razumjeti
Nijanse vlastite patnje
Nisam sigurna...
Čini mi se da je glas
Savršena pjesma ljubavi.
Ne znam da li to netko pjeva...
Ne poznajem ni
Prvog susjeda

LINDITA ARAPI

Kaplje...

LINDITA ARAPI

Voda se dijeli
Ritmički
U kapi
Kap
Kap
Kapljivo
Pada na stakalce
Mojih osjećanja

Ne mogu si utjeći razjedaњу.

Ovo malo vode
Curi kapljući
Za moju
Neizlječivu fiksaciju
Nenosno
Kap
Kap

Doći će dan kada će stakalce prsnuti

Spas od
Nenosne težine
Jedne kapi
Vode.

Zidovi

17

—Ako ti se na putu ispriječi
veoma dug i širok
visok zid...
što ćeš učiniti?

—Sjest ću, zatvorit ću oči
šakom o obraz osloniti
Smiraj naći u njegovoj studeni.

—i ako je taj zid smrt sama...

LINDITA ARAPI

ELJA

N

TA

MI

MI

ELJAN TANINI je završio Licej umjetnosti u Tirani za grafiku, a diplomirao je filozofiju i sociologiju na Sveučilištu u Tirani. Radi kao novinar u Top Channel i dnevnim novinama Shqip. Napisao je 2009. godine svoj prvi roman Tržnica Zero. Redovno piše za mjesečnik Psikologjia u rubrici Pisma iz Republike Škrabotina koja je ujedno njegov

osobni blog

(<http://eljantanini.blogspot.com/>) gdje objavljuje reportaže i tekstove s temama iz kulture, estetike, likovne kritike i filozofije. Jedan je od inicijatora ekološkog projekta 'Zasadi svoje drvo'. Priprema za objavljivanje svoju prvu zbirku pjesama 'Pa pik' (Bez točke). Učestvovao je na festivalima Poeteka i Kikinda Short Story Festival.

Kada su me kao dječaka odveli u crkvu, po prvi put sam vidio ikone. Osjetio sam strah. Hm, što želiš? Tko te zvao? Zašto me gledaš? Opsjednut, trebalo mi je dugo vremena da se oslobodim. Tragovi njihovih urokljivih pogleda ostali su dugo u meni. Kada sam u djedovu kuću odveo jednu od svojih djevojaka, sve sam ikone bio izvrnuo s naličja da ne bi vidjele što radimo u spavaćoj sobi. Za crno-bijele fotografije nisam mario, one nisu govorile; dočim sam za ikone bio uvjeren da me možda mogu potkazati.

Uvijek su mi se dopadali anđeli u mojoj crkvi u 'Kavajskoj ulici'. Za razliku od ikona kojih sam se plašio, ovi su anđeli bili moja sloboda. Njih sam volio. Ljubio sam ih onakve kakvi su bili, naslikani. Kasnije ću shvatiti zašto. Tajna je bila u tome da su bili slični jednom živom anđelu: mojoj baki! Ona je sličila svetome Naumu na ikoni koju mi je bila poklonila susjeda sa drugog kata, Vasilika, prije nego što nas je napustila preobrazivši se u cvijeće. Možda sam sličnost bio umislio zato što je i prezime susjede bilo Naumi.

Svaki put kada bi baka došla u goste, ormari u našoj kući mirisali su na barbarosu. Moj djed je pak mirisao na kombinaciju parfema. Prije mnogo godina djed se bio zaljubio u hašiš. Kultivirao ga je na terasi još od vremena kada je u Tirani završio studij medicine. Kada je djed otišao na svoju najdužu šetnju, tegle na terasi su se osušile.

Moja nona ima okus jagoda i dinja. Tako se bar meni čini. Često sam razmišljao o tome da djedovi i bake odlaze kada se više ne posjećujemo. Jer, onamo, u nepoznato, odlazi se samo nedragovoljno. Ne vrijedi mnogo ni ako se trudimo da ih prizivamo izbljelijelom ljubavlju; kao, sjećamo ih se; ili, još uvijek mislimo na njih.

A ja sam doista mnogo puta spavao s bakom u onom njenom kre-

vetu s kovrčastim oprugama, koji je ona bila donijela u kuću kao dio svog miraza! Te opruge, kao i baka, još uvijek su u odličnom stanju! Želio bih opet spavati s njom, razgovarati cijelu noć. Koja sreća! Živo se sjećam dana kada mi je baka postala prva ljubav. Imala je glatku kožu na petama, najljepšu koju sam ikada vidio. Vjerujem da je to razlog zašto su mi se kod žena uvijek dopadale pete. One koje bih zavolio, izabirao sam najprije zbog njihovih peta. Štoviše, mnoge bi se postidjele kada sam ih ljubio u petu, kada su mislile da su tvrđe nego što bi trebale biti!

S malenog prozora u mojoj kupaonici vidi se lijepo šesti kat zgrade preko puta. Tako sam mogao vidjeti da je Olimbia na sušenje objesila 14 korzeta u obliku kutljača ili lonaca. Možda su neki bili od njene nevjeste. Tada sam se, bez jasnog povoda, sjetio Ade. Vidio sam Adinu ribicu kada smo oboje bili u uzrastu od pet godina. Desilo se u dubini vrta, u istoj toj ulici 'Kavaja'. Želio sam se sakriti iza stabla i izdrkati svoju zvjerčicu, kada se ona pojavila iza jedne zahrđale bačve, gdje je bila čučnula da se popiški. Ada je prosiktala podrugljivo hihihihihhihi kada je vidjela mog pužića. Ja sam pak, vidjevši njenu kornjačicu, posramljeno zagrizao usnu i uzviknuo uuuuuueeee! Adu sam sreo posle mnogo godina kod Rodonskog rta. S grupom dragovoljaca čistio sam smeće na plaži; Ada je lješkarila i sunčala se na pijesku. Prepoznao sam je. Prvo što sam primijetio bilo je da joj je kornjača porasla. Mogla me sada lijepo primiti. Svisnuo sam. Prodrmao sam lagano svoj ponos preko gaća.

— Draga nona, gdje si krenula?

U mojem je pitanju bilo začuđenosti. Htio sam s njom popiti kavu.

— Idem u crkvu. Zatim kod Uranije, na limunadu, i vraćam se. Njena je kći rodila kćerku.

Točno je tako rekla: kći rodila kćerku. Jedna kornjačica više. Kao Adina. Još jedna koju možeš zavoljeti.

— Molim te, nona, hoćeš li mi reći nešto?

Stao sam kod zrcala u hodniku.

— Što je za tebe ljubav, Nona?

— Nema za nas ljubavi, sine moj! Mi se rađamo i umiremo u stra-

hu. Ali, ovo što ću ti reći, neka ti služi kao naušnica. Evo ti, stavi je ovdje. Ljubav je... Ženi koju zavoliš nemoj nikada govoriti iste riječi koje si ranije rekao nekoj drugoj ženi.

Gdje sam mogao udjenuti taj njen savjet. U glavu? Ili je možda sigurniji džep? Spopao me je smijeh. Odjekivao je, pratio me po hodniku. Nisam prepoznavao svoju baku. Ona nikada nije govorila na taj način! Poljubio sam je u obraz. Ona je potom izašla. I ja sam izašao nakon nje. Hodao sam brojeći neprekidno cijelih 4897 koraka. Na ulazu u Hemingway bar dvije moje bivše ljubavi su se fačkale! Što, zar i one?! Pozdravljamo se, mada one nisu jako ushićene što me vide. Mene i nije briga! A i da je, čemu!

Vidim doktora planinara i nudim mu njegovu omiljenu cigaretu:

— Jedna doza za smirenje, je li to OK?

On se nasmije i daje mi znak da ćemo razgovarati kasnije. Nalazim se ispod oblaka duhanskoga dima u kojemu sijevaju samo iskre očnih zjenica. Hemingwayov portret je naslikan tako da može vidjeti sve goste u kavani, ali i da djevojke mogu uzdahnuti: 'Uuuuuueeee, kakav pogled!'

Sjedam u svoj kut ne bih li se malo sredio. U ovim okolnostima uvijek sretnoš spodobе koje ne oklijevaju da ti pokvare ugođaj. Par koji se žestoko ljubi počeo je da balavi. Doktor mi šalje Pečko pivo. Zavaljene, po uzrastu zrele, dvije butine što se preda mnom dodiruju i stiskaju najsretnija su stvar koju mogu vidjeti. Vrućina je. I žar od cigareta me opako grije. Ne dopada mi se ženski lik koji vidim sučelice. Ima izgled djevojčurka, a valjda je koka od svojih četrdeset i pet godina. A nije lijepo od nje i to što me podsjeća na ljubav kojoj je uskoro rođendan. Razmišljam o tome jesam li je volio toliko da uopće zasluži sjećanje? Mnogi datumi imaju svoj poseban miris, a onda svi postanu isti. Kako god okreneš, isti su. Teško izlazim na kraj s ovom svojom pameću, koja zapravo i nije moja.

Kraj je kišnog ljeta. Kome pisati? Jako bih volio nekome pisati. Ali, nemam namjeru ikome poslati ovaj sms. Doktor me poziva sa šanka. Uspio je pribaviti tri Cuba Libre. Nisam mu odgovorio. Niti spominjao lijepe razgovore sa bakom. Uopće nisam.

On mi poručuje:

— Elano, poželio sam voljeti. Poželio sam i da budem voljen. Umoran sam. Ne znam jesam li ikada volio. Poželio sam da zaplačem od ljubavi. Ne znam da li me itko uopće voli? A i s tobom je, čini mi se, isto.

— Da, doktore. Ni ja ne znam. Znam samo da sam ljubav izgubio ... I, doktore, ljubavi i nema više. Samo puste želje.

Naš razgovor briše nova poruka. Doktor ima 45 godina, izgleda kao da ima 54; ja imam 26, a izgledam gore od 62-godišnjaka. Doktor pogleda prema mojem kutu:

— Koliko će još vremena Elano biti sam?

— E pa, doktore, nema ljubavi. Nestalo je struje. Godina je 2014.!

Upravo kada sam bio završio rečenicu, cijeli je kvart ostao bez električne struje. Svaki put kad razgovaram o ovoj temi, nestane struje ili se nešto razbije. Nikada ne prođe mirno. Uvijek bude nekakva buka. Nešto pukne. Tako i treba.

AL

BA

NA

NEK

III

ALBANA NEXHIPI je završila studij književnosti u Tirani i specijalizirala komparativnu književnost u Italiji. Objavila je više proznih i poetskih tekstova u časopisima Mehr Licht, Poeteka i Albania. Aktivna je i kao prevoditeljica (prevela je knjige Herberta Marcusea, Paola Munera, Giovannija Sartirija, Alfonsa Signorinija itd.). Radi kao novinarka Top Channel u Tirani.

ALBANJA

PI

U vremenima kao što je ovo

ALBANA NEXHIPI

U vremenima kao što je ovo,
i noćima poput ovih,
priviđa ti se da je mrak svjetlost,
da te sloboda preplavila,
i razum te
čini prisebnim,
u tjeskobi ne gubiš dah,
vjeruješ da si živa,
osjećaš se kao heroina!
Misli ti prosto lete,
duša je bezbrižna,

Čitav život u toj jednoj noći,
noći bez dana,
ni svjetla,
noći bez mjesta i pripadnosti,
bez dugova i zamjerki,
bez spletki i ljubavi
bez sutra
bez straha...
Ali, kada svjetlost zarudi
i od mraka ne ostane ničeg mrkog
misli se probude,
brige ti navale na dušu,
vidiš gdje zapravo živiš
čija si, gdje pripadaš

od dugova ti se zgrče obrve
bez otpora ophrvaju te spletke,
ljubav te jeftino kupuje,
a nekakvo odurno sutra
do smrti te prestraši.
I poželiš da se vrati noć,
da kao slijepac sklopiš oči,
i misli protjeraš negdje daleko:
'Ne, ovo nije moja zemlja'.

Nitko ne zna kako sam teško došla do zrcala
isprva nisam znala gdje se može kupiti
a kada sam otkrila
cijena je više nego luđačka bila.
A onda...
Dobih zrcalo na poklon!!!
Sada se rijetko ogledam,
Nemam vremena.
Voljela bih da imam kuću.

Ne mogu se uopće spasiti mentaliteta i kompleksa
Kivna sam na medicinu što ne radi transplantaciju mozga
Izabrala bih mozak kao pašnjak,
Ravan.
I sa posuđenim klizaljkama,
(mada ne umijem klizati),
proklizala bih do slobode.

Moja mati

ALBANA NEXHIPI

Peršin isjecka na sitno, dodaje ga jelu,
potom ocu posluži obrok...
Šutke očisti stol, opere suđe.
Na rubu divana
(nesvjesna)
nastavlja beskrajno tkanje
čohu morala.

Na površini,
uz sve grimase, za usne,
tašne, kostime, skupe cipele,
only fashion
je dobar.
Po danu
krevelji se, slini,
masturbira komplimentima.
Po noći,
glavu naslanja na
tjeskobu poharane nezasluge
što prigušeno vrišti.
U deliriju je!
Širi propagandu.
Silom gura demagogiju u usta
starca kojega je iscrpio rat riječi
stišće zube od patnje
i moli se
smrti.

Suton

ALBANA NEXHIPI

Jezik skrojen za rub patetike
Bijesni pod uzdama.
Kiklopske oči,
dapače slijepe,
promatraju.
Posejdonova oluja prijeti u beskraj.

Vrijeme snova

33

Ako bih uzela jezik i prostrla ga
bez mnogo truda
u stihove, u prozu,
bila bi to arogantna
zgrčena, prijetvorna igra,
jer srce neće
a mozak ne može.
Večeras bih jezik prostrla poput korica bureka,
i napunila ih smjesom od riječi.
Ne znam zašto, jede mi se.
Gladna sam.

ALBANA NEXHIPI

Živjeti je umjetnost

ALBANA NEXHIPI

Boje crvene
zelene
žute
boje tople
i hladne.

U ovom životu limunkastog tena
svemu je potreban kist.

— Živio Mehmet Šehu! Živio i Sandokan... jeste li razumjeli!!!

Tri popodne. Vrelina. Budala iz kvarta svaki dan u tri popodne deklamira parole. Čini to upravo u vrijeme kada nakon prijepodnevnih buke, kaosa od sirena automobila, svađa zbog smeća bačenog sa petog kata ili zbog preotimanja ljubavnice, odjednom nastupi ona gluha tišina u kojoj se njegova vika bolje i dalje čuje. On psuje, proklinje, busa se u prsa, hvali koga god mu duša poželi, i kada se lijepo izduši, smije se na sva usta.

Obožavam njegovu slobodu.

Sanjivih, poluzatvorenih očiju namjestim se udobnije i slušam kako više iz sve snage brige koje su mu poodavno, kao tovljenom puranu, napunile gušu i lagano ga ubijaju: ‘Đubrad! Lopovi! Dabogda vas progutala smrt, pohlepna kao što ste i vi sami! Čuma vas odnijela! Dabogda ne uživali znoj beskrilnih! Komunističko-kapitalističke rospije! Kurve elitne! Uklonite hormone iz voća i povrća! Želimo čistu vodu! Crkle vam dabogda autosirene i ona odvratna zvana mobilnih telefona!’

Dižem ruke uvis, a kažiprstom prijetim i pokazujem na uši koje su pod pritiskom:

Glasam da se Zećova majka vrati na zemlju! Neka se spusti već jednom sa krošnje drijena i vidi kako je nama dolje! Dabogda pali sa smokve da vam se kosti više ne sastave!

Živio patriotizam! Ne želimo kralja!

Patuljak! Grdosija! Patuljak!

Ako padne desetka, istina je dosjetka!

Bilo bi dobro da sam zbilja zauralala, ali nisam mogla. Da pojašnjim: nije me nitko sprečavao. Slobodna sam, mogu biti luda ili

pametna. Izabrala sam da budem među pametnicama, a to znači normalna. I baš me normalnost sputava. Ne urlam, iako bih voljela.

Uzimam laptop i, podbuhla od drijemanja, u papučama idem do kavane preko puta. U kavani mir. Srpanjska vrelina nije me smetala, a misli su mi bile posve bistre. Meditiranje mi je u ovakvim okolnostima pojašnjavalo mnoge stvari.

— Meni jedan sok. Što ćeš ti uzeti?

Prijatan glas! Pogled se zaustavlja na ženi koja se sruči na stolicu, zadihana i sva u znoju. Razgovara sa djevojkom koja je bila mlađa, lijepog izgleda i elegantna.

— Želim kavicu... I reci onome tamo neka je napravi kako valja, inače je vraćam, jesi li razumio!

Bučan, drugačiji glas. Potresan ako se ima u vidu razmjer grla iz kojega dolazi.

— Kakav sok?

— Jedan od onih... koji god imate.... (Konobar je i dalje gleda upitno.)

— Bio je dogovor da odemo, ali je on prevarant. I ja sam mu uzvratila istom mjerom. Zlu ne trebalo.

— A njegove stvari?

— Bacila sam mu kovčeg. Samo da mi se skloni s očiju. Neću pasti tako nisko da se vežem zbog nekakvih smrdljivih gaća!

— Hej, momak, rekla sam ti da mi napraviš dugu kavu! Pa vi niste pri čistoj pameti!

— I ja sam naručila sok, ne Fantu!

— Ah, pusti ga, nije on kriv! Kriv je gazda i cijela vlada koja daje dozvole ovakvim magarcima!

— Kupujem rabljene stvari! Kupujem rabljene veš mašine! Hladnjakeeeee kupujeeeeeem!

Bilo mi je žao konobara, ali i luđaka kojemu je Rom na triciklu ukrao cijelu scenu. Od luđaka su sada dopirali samo fragmenti riječi: Živje... Partija... Živ...ooo St...lin!

— Kupujem rabljene stvari! Kupujem rabljene veš mašine! Štednjakeeee!

— Pazi s tom stolicom!

Jedan od šesnaestogodišnjaka koji su upravo ušli u lokal šutnuo je stolicu zbog nekakvog unutarnjeg bijesa.

— Kurva! Dala je mi šesticu!!!! A odgovorio sam joj na sva pitanja... Stari me neće pustiti s vama u Drač. Probio mi je uši, hoće samo dobre ocjene. A tko danas uopće mari za školu!

— Reci mu da ćeš spavati kod mene. Ja ću ga nazvati...

— Ne prolazi to kod njega, čovječe. Rekao sam ti, on je policajac!

Mutirajući glasovi mladića savršeno su odigrali drugi glas. Žene su i dalje nastavljale, u visokim i piskavim tonovima, strofe refrena: ‘Neće se on na mene više češati!!!’ Dočim su dečki, za jedan ton niže u basu, ponavljali: ‘Ah, što je sebi učinila Kemija’.

— Izvolite, čiča! Sjednite ovdje.

Čistačica poslijepodnevnne smjene učtivo je propustila dvojicu staraca, vidjelo se da su stari prijatelji, koji su nastavljali nekakav ranije započeti razgovor. Govorili su, zastali bi, raspravljali nešto, a zatim nastavili hodati... Čas je jedan kretao prvi, čas drugi...

— E pa, sa Vladom ti je tako, ponaša se kao da je Bog! Ako ti uzme dušu, ne vraća je više!!! Koliko ti je porasla mirovina?

— Dvije tisuće leka,... prava sprdnja! Bogu hvala da mi sin radi, inače...

— Eh, da...

— Pa vidi ti, i za ovu kavicu bih danas morao prositi kao Muho. Jesi li čuo što ga je snašlo? Nije ga htjela snaha od rođenog sina. U starački dom ga nisu primili jer nema mjesta. Zato i spava pod stubištem zgrade...

— Gdje ćemo, reci mi, i kako ćemo dokončati ove naše muke?

— Dođi kod mame, Džekiiiiiiii! Džekiiiiiiii... Sine, sjedni kod mame... Džekiiiiiiii, uaaaaaaa!!!

Dijete je urlanjem jasno pokazivalo da ne želi biti u kavani, ali budući da ga majka nije uopće razumjela, počelo je redom rušiti sve vaze sa cvijećem:

— Uaaaaaaaa Džeki...

Nakon što je pala treća vaza, buku je popratio dvostruki urlik i oštri pljesak šamara.

— Hahahahahahaha! Dobila je izgleda svoje ... Pa da, želi se pokazati lijepom. E pa, neka se slika sada... Baš seksi, usne kao guzica... Ali su je i spopadali, zar ne? (*dva intelektualca*)

— Ne, ne... kaneloni se ne kuhaju na taj način! (*dvije žene u pedesetima*)

— Vratio sam mu dugove, nema više posla sa mnom! (*Jedan par*)

— Ukrali su pumpu za vodu! (*dvije starice iz zgrade*)

— Mora nam dati ono sranje od odštete, ta bili smo prognani! Sam nam je obećao! (*trojica muškaraca*)

— Ja ću ga ubiti sa cijelom obitelji! (*dvojica sredovječnih u odijelu*)

— Ne, još nismo dobili plaće! (*Tri djevojke u tridesetima*)

— Samo mu kravata vrijedi 1500 eura! (*dvije dvadesetogodišnjakinje*)

— Idi do kante za smeće, tu ti je taj bar! (*tip na telefonu*)

— Premijer je izjavio da gospodarski rast za ovu godinu u Albaniji iznosi 5%. Prema njegovim riječima, to nesumnjivo pokazuje gospodarsko blagostanje naroda! (*spiker koji čita vijesti na televiziji*)

— Kupi malo pečenih badema! (*dječak sa bademima*)

— Pomozbog, Bajram je danas! Udijeli ami dvije stotine leka! (*prosjakinja sa šestomjesečnom bebom u naručju.*)

— Evo i zadnje poruke za danas; na pitanje ‘treba li oprostiti preljub čovjeku kojega voliš?’ poruka kaže: ‘To je postala moda. Moda koju prakticiraju svi VIP-ovi na cijelom svijetu’. Kad smo već kod VIP osoba, upravo čujemo da je Kenan Imirzialoglu, poznati turski glumac koji je igrao Ezela, imao prometnu nesreću i da njegovo zdravstveno stanje nije dobro. E pa, ljudi, kao što vidite, postoje stvari koje su gore od nevjere, zato uživajte svaki dan kao da je posljednji! Sljedeća pjesma koju ćemo slušati je ‘Lick my pussy’ Jacka Austina! (*voditeljica radio programa*)

Word dokument u laptopu potpuno je izbljedio. Bjelji je nego kada sam ga otvorila! On nema više niti jedan red slova, već samo zastrašujuće bjeline koje te zaslijepe. Htjela sam zaurlati – to mi je

već postala navika – ‘utišajte te glasove!’ ali nisam uspjela. Sve se postepeno zaleđivalo, i kao da te usisavao nekakav zastrašujući vir. Neki su dolazili i sjedali, gurajući jedni druge, neki su vikali da ništa ne čuju, mobilni telefoni su bučno zvonili najčudniju kakofoniju melodija. Konobar se spotaknuo i pao. Zaista imam potrebu da vičem! Koliko ima glasa u meni. ‘Utiiiiiiišajteeeee te glaaaasoooveeeee!!’

Izgleda da sam uspjela. Ne čujem više nikoga. Treba pobjeći.

Izlazim u trku.

Ulica je zakrčena kolonom automobila.

Auto sirene trube do ludila. Usred njihove buke čuje se glas spikerice neke radio stanice: ‘Zločin uzvraća udarac: Mladić lišio života dvojicu svojih vršnjaka. Jedan par ubijen u njihovoj firmi!!!’

Hladno je. Samo su grdoljepotice, one što prate ‘modu’, dignule štikle i minice, da bi se jače smrzavale. Mraz svima dopire do srži, slične na manekene.

— Kako ste spavali?

— Dobro...

— Ueeeeee, što si se proljepšala!

Okrećem glavu. Nekakva drolja kesi se pokazujući požutjele zube koje je, da bi ih učinila seksi, ukrasila nekakvim malim, svijetlim dragim kamenom; ali većom droljom od nje učinila mi se ona koja je neumjereno hvalila svoju ljepotu. Ljudi su čudni... Ili zaista ne prepoznaju kurve ili vole da nazivaju tim imenom one koje svakome daju kada im se prohtije. Kako ne shvaćaju da se čast žene nalazi od stomaka naviše! Može biti da prve smatraju glupačama, jer se lakše ‘žrtvuju’, dočim su kurve po karakteru Pandorine kutije, nitko nema hrabrosti da se igra s njima.

Kavi se istopila pjena, ali je bila dostatna da me razbudi. Trepćem i kolutam očima, kao da radim jutarnju gimnastiku. Govori se o ljepoti kose. Trudim se da prepoznam neku lijepu kosu. Dio kose bio je u ostrim pramenovima sleđenim od lakiranja, i ako bi se uškarili neki od njih, mogle bi možda poslužiti za rezanje noktiju. Drugi dio kose bio je slijepljen kao da je upravo prošla boks meč, ili je cijedila masnoću i naslage prhuti. U svakom slučaju, ljepota je relativna, je li. Može biti da ima i nečega lijepog u njoj, možda se ja još nisam posve razbudila.

— Još si pospana, a...

— Eh...

— Blago tebi, ja sinoć nisam oka sklopila. Bolio me vrat. Plus,

imala sam i glavobolju...

Nastavila sam gledati pravo u oči.

— ... a meni uzimaju za zlo!!!

Nešto sam bila propustila od ispovijesti.

— ... ona i nema neko tijelo.

— ... da, draga moja, i ja sam to primijetila... baš šteta, jadnica...

Ponovno sam zakolotala očima. Jedna mlada žena, smeđa kosa padala joj je na ramena, ulazila je nasmijana. Njen je osmijeh bio zarazan. Osjetiš kako ti se rubovi usana spontano šire, a oči gube sleđenost: topile su se u vruć pogled. Žena je bila malo punačka, reklo bi se, i prsata, ali sa gracioznošću. Nije bila koščata, ni kvrgava. Bilo je mesa u njoj, a bilo je i života.

— Ah, draga moja, što ne središ malo tu tvoju kosu?!

Jedan rub usana nastavio je da se osmjehuje. Drugi, iako sam htjela da zadrži osmijeh, otimao se i stiskao, tjerajući i prvi rub da učini isto. Njena je kosa bila normalna. Oprana, skladne forme, u prirodnoj boji i bez tragova farbanja. Padala je u prirodnom slapu od čela na ramena. Ona prođe rukom kroz svoju kosu, kao da pita: 'zar nije lijepa?', a osmijeh joj se malo smanji. I svjetlucanje očiju joj ugasne. U njihovim zjenicama zadrhta malena natruha, koju si mogao zamijeniti za suzu. Zadnji gutljaj zagorčao mi je nepca, gorčina koja je bila kudikamo slađa od žuči koja se osjećala unaokolo.

ARTI

REVUJA MALIH KNJIŽEVNOSTI

LU

SHI

ARTI LUSHI rođen je 1985. Studirao je društvene znanosti u Tirani. Aktivno je učestvovao u djelatnostima posvećenima knjizi i literaturi, kao što je Međunarodni Literarni Festival Poeteka. Objavio je knjige 'Humus' (2010), zbirku kratkih proza koje pokazuju sklonost egzistencijalizmu, postmodernizmu, magijskom realizmu i svetim knjigama, te zbirku poezije 'Fryma (Duh, 2014). Živi u Tirani.

Orakul i Jesen

ARTI LUSHI

Kao što i sami vidite
Ovdje nije ostalo ništa;
Tek olupine jeseni i nekakav orakul
Naučen da i nebo prevodi na dijalekt.

Dostaje li to da se ne probude mrtvi?
Valja postaviti pitanje:
Kojom vatrom i melemom noćno cvijeće
Mijesi i modelira naše duše?

Orakul saginje glavu i šuti;
Lišće mu se pokorava.

Akustika ugriza jabuke;
na rubu usana pjena,
potom dubok uzdah, malo prigušen
ali ne jednoličan.
Oslobađanje estrogena i jednostavne dobrote.
Okolni zrak dobiva na izgubljenoj težini.
U ovom času ti naslanjaš dlanove na pervaz,
promatraš ljude vani,
dinamiku njihovih asimetričnih kretnji.

Nesvjestica:
Porub desne čarape spušten je niže od lijeve.
Pramen koverci prisluškuje razgovor dvaju zrcala
postavljenih jedno naspram drugog,
potom se želja razgorijeva u korijenju cvijeća.

Vani vlada živost:
U ovoj se ulici ljudi ne pozdravljaju u žurbi.
Ovdje prolaze bicikli bez zvona, lijepe pičke i minute.
Netko piše djevojci sms sa pravopisnim greškama,
netko je razdragan hvalama za nove cipele,
netko naprosto jest.

A ti se smiješ.
Ne želim znati razlog.
Blagoslovljena bila zbog osmijeha,
meni je to dovoljno.

Negdje, na nekoj jednoličnoj razdaljini,
sunce zalazi.

Današnji je dan u tjednu
poškropljen svetom vodicom.

Ugodan kao bolovi mišićne sustalosti.

Poezija bez silikona:

Poput 'Pijanog broda' pročitano unatraške
(naša tajna koje ni sami nismo svjesni).

Zalazak, ne umjetnički, niti kozmički;
zakon osjetila kao nevješta moć.

Prstima lijeve noge češeš butine;
a čarapa sklizne još niže...

(Pauza za dva tempa;
violončelistica briše graške znoja nad usnama
flautisti se osušila pljuvačka.)

Jedan, dva, spreman?

A sada vatre,
krune od vatre,
ogrlice od vatre,
zavjese i vrtlozi od vatre.

Vatre,
Unutar i vani;
vatre;
unutar i van mene;
vatre, samo vatre,
mekani dio tvojega uha.

Zna se što će se sada desiti:
ti dolaziš k meni
ja bježim kroz tebe!

Iznad struje

47

Između, ali i izvan dvaju vječnih praznovjerja,
Ljubavi i smrti,
Osmijeh kakvog vrtloga vode
Promijenit će tok samoispunjenog proročanstva,
Štoviše, hajd' mo reći,
Pobije ga jednom drugom neosjetilnom slikom;
Eksplozija, manje više kao u času stvaranja univerzuma
Kada se um i duša božji sjedine u jednoj točki.

Malo niže
Nad strujom
Larva predosjeća nostalgiju i pucanje urni

ARTI LUSHI

Gatara mu uzme ruku, čita iz dlana i zaprepasti se.
Valoviti ritam andaluzijske gitare spušta se
U nokturno Lorcinih maslinjaka koji gore u plamenu
Iz svakog ugarka grana što padaju na tlo
Bude se po tri zanosne blještavooke vile.
Potresena, ona zahtijeva da vidi i drugi dlan;
Prikazuje joj se bosonoga Sjena njegovih sjećanja
Kako gmiže i potrbuške goni zvjerad Betlehemsku
Balzamiranu žalošću i suzama svetog Janjeta
Dok krv, tko bi znao zašto, ima okus vanilije.
Rodilja se lagano diže put rosnog neba,
A sve Ure bez akrepa, Cvijeće zimzeleno,
Uz pljesak naglavačke pada k Majci Zemlji.
Gatara, začarana pjesničkom Apokalipsom,
Djetinjasto nemarno pusti utrnuli dlan.
U oči mu pogleda ne bi li tu prozrela sudbine lik.
No u očima nije ništa, baš ništa vidjela.
Konačno, izgubi strpljenje, želi da se udalji.
Ali, kud bi otišla?
U Kraljevstvu je Njegovom sa sviju strana
Okružena i zarobljena!

‘Imati san’, tema je domaćih zadaća u osnovnoj školi;
Imati san, mač je s dvije oštrice, rekli su stari;
Imati san, jest ponašanje naslijeđeno od luckastih anđela;
Imati san, jest buđenje uz Woodstock glazbu i
odlazak u kupaonu s dvije različite pantofle na nogama;
Imati san, jest dječji užitak špijuniranja kroz ključaonicu;
Imati san, preduvjet je da si sanjar koji iskušava boga:
‘Koja je cijena razočaranja danas, časna svetosti?’
Imati san, jest iznenađenje mirisom upravo ispečene torte;
Imati san, znači vidjeti i s one strane vidljivog,
voljeti s onu stranu života,
ili prosto umrijeti za kulturni turizam;
Imati san, jest sađenje cvijeća nade u sjeni Luthera Kinga;
Imati san je seksi (kaže civilno društvo u jednom sloganu);
Imati san, jest praznovjerje neophodno bolesnim romanticima;
Imati san, jest sveta deklinacija glagola jesam;
— San, tangenta duše ka *Otkrivenju*, prema 5:04 –
Imati san, vrjednije od kraljevstva ali manje od jednog osmijeha;
Imati san, jest meni dana u menzi Studentskoga Grada;
Imati san, jest savršeno ukrštanje uskršnje nevjeste i prvog
poljupca;
ili, također, mitski ples u čeljusti vuka.
Ali, ne uljepšavajmo više nego što je potrebno.
Imati san, znači sanjati otvoreno nebo;
Imati san, jest isklizavanje sapuna iz ruke;
A može biti i...

A vi g. Ljuši, što mislite?

ARTI LUSHI

Ako smijem kazati,
namještaj u sobi nije kakav bi trebao biti;
bezobličan je, bez suštine i, osobito, neprisutan;
Međutim, on je tu.

Stanje je raspadajuće, ubitačno:

Takvo je iznutra, urođeno,

Suđeno je kao takvo.

Dotično tvrdim s uvjerenjem

stoga što poznajem svoj apsurd,

vjerujem u njega.

Ne bih nikada želio biti plod slučajnog razumijevanja.

Nikada i nipošto.

Etika, teologija, filozofija, epistemologija, ontologija,

Sve ove i ostale discipline,

inače tuđe konobaru koji mi služi jutarnju kavu,

s koje strane oštrice čitaju nečitljivo.

— A korijen?

— Nema korijena.

Korijen nema korijena.

Nitko nije vjerovao beskonačnosti sadašnjeg,

Uključiv i stvorene bogove,

one replicirane,

ili Samotvorca.

Dva puta dva je četiri;
Pravi kut ima 90 stupnjeva;
Diktature su okrutne i represivne;
Ženama se više sviđaju bogati, ili crnci;
Udruge za zaštitu prava životinja rastu
u upravnom razmjeru s povećanjem broja sirotišta.

Dočim, ovdje nema ničeg istinitog,
A otkrivenja, ne i ne,

Tražim li možda čudo?
Zadovoljan sam ako u mimohodu
Vidim osobu koja se sebi smije.

Seoska se gozba pripravlja u suton
 Po noći, točnije
 Noći opijanja
 Noći ozvezdane u kupinama
 Noći koketiranja
 Noći gdje znoj oblizuje tanjure
 Noći što skriva karnevalska štipkanja
 Noći kada nas stoka u stajama ogovara
 a mesnatoj se seljanki otkrije hamajlija
 dok djeca igraju klisa i trule kobile:
 Noći kada milina ispuni dušu!
 Noći viceva izlizanih od prepričavanja
 Noći porumenjelih stidljivaca što čekijama gule jabuke
 A njegova svetost starina mota cigaretu i dva-tri puta
 otpljune komadiće duhana sljepljene na vrhu jezika.

U zemljanim sudovima plutaju nevidljivi tragovi prethodne noći
 Noći koja je izgubila zaručnički prsten...

Seoski pečalbari tuku se za kćer gazde Jorgosa.
 Predsjednik općine uzima riječ stežući vojničku kopču na
 pantalonama
 Nazdravlje za ovo...
 Nazdravlje za ono...
 Pijanka se pretvara u masovni svinjac.
 Poštene žene grizu usne; gaze noge muškarcima
 U dva poslije ponoći govori se o komunističkim kooperativama...

O nezaposlenosti danas...
O podjeli međa i kanalima za navodnjavanje.

Noć koja ne prihvaća sredinu:
Ili sibirski flora ili fauna u savani (biraj i uzmi!)
Noć vezena u cijelih sedamdesetsedam pozlaćenih fonema

Noć koja ne zna za žalost;
Nju ubijaju rzanja konja natovarenih balama kanele

Ah kakva noć
Noć koja pripada samo njoj samoj!
Budućnost se mućka i bućka u bućkatici opasanoj čeličnim
kružnicama
I ostavlja zapanjene šamane i orkule
Stogovi, balege, plugovi što zavist Bogova izazivaju.

Svi električno-tehnološki uređaji su isključeni

Šutnja
Punoća
Noć

Noć je:
Laka kao ptičje perje
Noć je:
Suprotno od suprotnog od sunca
Noć je
Prosto noć
Toliko je dovoljno
Da se kaže.

(... i, zavjesa ne pada)

FL

U

RA

ILLA

FLURANS ILIA rođen je 1971. Od djetinjstva je imao bogata umjetnička iskustva, kao adoloscenc glumio je u nekoliko poznatih filmova i pisao je poeziju i prozu koju nije mogao objavljivati. Devedesetih godina prekida studij filologije i putuje po raznim zemljama Europe i Amerike. Objavio je prvu zbirku poezije 'Atavizam' 2000. godine, a za njom još nekoliko drugih poput 'Thembra e kujteses (Peta sjećanja, 2008), kao i roman 'Jasht sezonit' (Van sezone, 2014). Živi u Montrealu.

Uvijek ću biti mlađi brat svojih sestara. Rita i Zamira. Najljepše žene našeg gradića. Ako bi moja ljubav prema ovome svijetu neizostavno trebala imati nekakvu sliku, na njoj bi svakako bila lica Rite i Zamire. Dvije zvijezde koje uvijek svijetle, svaki put kada navečer šetamo jednim, dosadnim korzom u centru našeg gradića. Ja sam u to vrijeme bio malen, a moje su sestre bile u punom rascvatu. Uzimale bi me ponekad za ruku za vrijeme ljeta, kada bi od oca dobile dozvolu za izlazak. One su bile sva moja ljubav prema svijetu koji sam upravo bio počeo istraživati. Ja sam sestrama služio kao alibi za njihovu sigurnost na ovome svijetu. Otac bi me pozivao na stranu, dao bi mi pet leka za sladoled, i prošaptao da ga one ne čuju: 'Pazi na sestre! Otvori četiri oči! Sada si postao veliki!' Da, potvrdio bih ja svaki put nevoljkim kimanjem glave, nastojeći da se otrgnem od teškog eteričnog mirisa lijekova, tako karakterističnog za kožu njegovih ruku. Prsti su mu bili požutjeli od prerade tetraciklina; bilo je to žutilo kao da je prstima upravo gnječio buket mimoza. Potom, kada bi se petolekac našao u mom džepu, prepuštao sam se krilima ljubavi mojih lijepih sestara i, svo troje skupa, sasvim slobodni i sretni, krenuli bismo prema jedinom šetalištu našeg gradića.

Ostavljali smo iza nas ispitivački pogled oca. Pogled dubok. Prodo-
ran. Žbirski. Otac nas je šutke pratio iza onih njegovih naočala s tankim metalnim okvirima koje su mu davale plemenit izgled, sve dok se ne bismo udaljili. Naš otac bio je i ostao veoma 'noble' osoba. Da, da. To mogu potvrditi svi žitelji našeg gradića. Takav je i ostao u uspomeni svih koji su ga poznavali. Mogu se birati razne riječi za karakteriziranje nekog čovjeka. Ali, kada se radi o našem ocu, riječ 'noble' ostaje najprikladnija. To je možda iz razloga što se za ovu riječ vezuje savršenstvo ravno umjetnosti. Ili možda zato što je ta riječ držala spuštena sidra u

mojoj duši zbog velikog broja očevih knjiga. Naša kuća je imala za to doba veoma bogatu knjižnicu. Svaki put kada bi otac odlazio u glavni grad, vraćao se s velikim naramkom knjiga. Uvijek je tražio i pronalazio knjige do kojih nije bilo lako doći u to doba. Bilo je vrijeme krize. Krize knjiga. Krize identiteta knjiga. Otac je bio apotekar. Pristojan čovjek. Naočit. Ozbiljan. Profesionalac. Bio je prosvijećeni otac. Umro je jednoga dana, krajem veljače ili početkom ožujka, kada inače mimoze nenadano procvjetaju. Mrzim mimoze zato što je to budalasto cvijeće: dolazi rano te onda, posljedično, brzo mine. Mrzim mimoze. Mrzim ih i zbog sjećanja na dan kada smo sahranili oca, a buketi i vijenci mimoza ostali su iznad mrzle mramorne ploče kao oproštaj od čovjeka kojega nikada nisam upoznao onako kako je trebalo.

Oslonjen na tezgu slastičarnice, što zbog nestrpljenja za sladoledom, što zbog pritiska ostale djece koja su željela isto i pravila metež, pogledao sam prema sestri, kao da mi je ona, sjedeći tamo podalje na klupi, mogla biti od neke pomoći. Tada sam vidio kako ispod klupe, potajno, Zani uvlači pod Zamirinu haljinu svoju snažnu ruku, i to sve do njenih poluotkrivenih butina. Znao sam da je Zani bio Zamirin najbolji drug i imao sam sporazum sa sestrama, pod zakletvom, da 'dok sam živ na ovome svijetu to neću nipošto niti jednom riječju otkriti ocu'. Prizor me je pratio. Uvijek sam mislio da su oni bili samo drugovi. Ali, ne. Ne. Vidio sam tu snažnu ruku. Pod klupom, u slastičarnici, ona se zavukla u butine moje sestre, što me je jako uzrujalo. Lizao sam šutke i s puno nerveze bijelu kremu sladoleda, zbunjen promjenom značenja riječi 'drug'. 'Gdje je Rita', upitao sam Zamiru zapovjedničkim i bijesnim glasom. 'Otišla je u Knjižnicu da potraži neke knjige. Možemo po nju skupa krenuti, srce moje, za dvije minute', reče ona. U potaji je stezala Zanijevu ruku, što je bio znak vatrene strasti koju je osjećala prema njemu. A Zani je, da bi mi zaklonio pogled na sestru koja je bila točno naspram mene, pružio desnu ruku i pomilovao me po kosi, dok je u isto vrijeme iza leđa drugom rukom stiskao Zamirine prste. Nastavljao je da me miluje po glavi kao da sam kakav poslušni pas. 'Drži me za štene', pomislio sam bio u sebi. 'On misli da sam ja budala i da ne razumijem o čemu se radi?'

Dok smo išli prema Knjižnici da potražimo Ritu, podbadao sam i štipkao Zamiru za nadlakticu dok nije pomodрила. Ona je trpila koliko je mogla, a onda mi je lupila šamar u obraz. Oči su mi vidjele zvjezdice! Rasrdio sam se bio na tren, ali sam potom, od nemoći, digao ruke pred Zamirou koja je uvijek znala dominirati. Na neki njen posebni način ona je provocirala i gospodarila mojim osjećajima: mržnjom, ljubomorom, ljubavlju i nesigurnošću, sve istodobno. Još nesigurnijim sam se osjetio kada smo kod Knjižnice našli Ritu i Nerija, njenog druga za kojeg sam se također bio zakleo sestrama da 'dok sam živ na ovome svijetu neću nipošto niti jednom riječju otkriti ocu'. Iznenadili smo ih dok su se ljubili u jednoj od praznih čitaonica, a ovaj je glupan gnječio njene sise. Gnječio kome?! Mojoj dragoj Riti! Ta epizoda bila je druga pljuska koju sam dobio tog ljetnog dana kada smo, kao obično, izašli u šetnju i po sladoled. A primiti dvije takve pljuske u jedan dan bilo je zaista previše.

Nafija je bila čistačica stubišta u našoj nikada završenoj zgradi. Ona je izrodila čopor djece koju nikako nije mogla zasititi kruhom s onom svojom bijednom crkavicom od plaće koju je primala od komunalnog poduzeća. Zato je za ispomoć u čišćenju mnogih ulaza i velikog broja stubišta u zgradi često uzimala svoju najstariju kćer, koja je bila mojeg godišta. Zvala se Lela. Kada je ona radila na našem stubištu i penjala se ka gornjim katovima, ja sam hodajući za njom mnogo puta vidio njene butine, bijele poput bataka kokoši. Opsjednut njima, svaki puta kada bih ostao sam u svojoj sobi, prikazivale su mi se lijepe slike kojima sam skoro svaki dan hranio svoje pubertetske maštarije.

'Lela', rekao sam joj jednoga dana kada sam bio sam u stanu, 'želiš li možda vidjeti moje knjige!' Pred otvorenim vratima našeg stana na najvišem katu zgrade, Lela se nečkala i ujedno smješkala. Lela se smješkala i uzdrhtala je kada je prešla prag našeg stana. Gledala me nepovjerljivo i bojažljivo i kada sam počeo da je štipkam po lijepim butinama, tim bijelim kokošjim batcima očerupanim od perja. Ali sada su one bile pune fleka od masnica koje je ostavljala moja drska ruka (kao i, ne tako davno prije toga, ruka Zanija na Zamirininim butinama).

Prijijao sam se uz njenu kožu pocrnilu od sunčanja. Lela je prstima koji su joj drhtali od emocija dodirivala korice 'Crvenkapice', dok sam joj ja mazio njedra (kao što je Neri onomad zario ruke u sise moje Rite, slika koja će mi godinama biti urezana, poput bljeska noža, u sjećanje). Lela je listala 'Crvenkapicu' dok sam ja nastojao, milom i silom, da joj skinem cicanu haljinu iz Kombinata, išaranu žutim flekama koje su bile stilizacije cvijeta mimoze. Morao sam da je ošamarim kako bih je uvjerio da ostane mirna dok sam pod njenom haljinom, koja je, poput latica, dio po dio padala na hladne pločice poda, završavao eksperiment otkrivanja nepoznatoga. Mekani busen njenih po pločicama rasutih mimoza ostao mi je među prstima da bi me i danas hranio onim neusporedivim osjećajem svježine. Prikazuje mi nešto veoma čudno, prvi kontakt s nepoznatim, osobito dodir i osjećaj vlažnoga. Mrzim mimoze.

Uvijek ću biti mlađi brat svojih sestara. Rita i Zamira. Dvije najveće kurve koje je u svojoj cjelokupnoj povijesti vidio naš majušni gradić. Ako strast običnih muškaraca, kao i gmižući dani ovoga graduljka u ono vrijeme trebaju imati nekakvu zajedničku sliku, onda su na toj slici lica Rite i Zamire. Sestre koje su nekada bile cijela moja ljubav prema svijetu koji sam bio počeo istraživati, nakon smrti oca postale su takve da mi je takoreći bilo nemoguće uvjeriti ih, privesti ih k svijesti ili kontrolirati. Posljedično, moja prva ljubav prema ovome svijetu može se istodobno definirati i kao moja doživotna mržnja prema svijetu, jer sam kroz tjeskobe i nesigurnost, uzalud tražio alibi i opravdanje pred ocem, kojega više nije bilo, za sva ona moja kasnija ponašanja kada sam postao nemoralan čovjek, divlji kurvar, bezobraznik, prevrtljivac, osvajač, posesivac, manipulator duša i osjećaja, razvratnik, agresivac, vlastoljubac i vlastodržac istodobno! Premda sam poprimio karakteristike posve bezosjećajnog čovjeka, nekoga tko ima takoreći ledeni pogled, osjećao sam se čudesno dobro u svijetu po kojem sam hodao s, jednostavno, najvećim i najbeskorisnijim zadovoljstvom, u skupocjenim cipelama izrađenim od ulaštene zmijske kože. Ni sam nisam shvaćao odakle mi dolaze ovakva osjećanja dok sam uz muke, jednu po jednu, savladavao stepenice moje sadašnje karijere kao zastupnika jedne od političkih

stranaka. Nikada nisam razumio zašto je bilo tako, dok je moj uspon u politici bio nenadan i spektakularan, kao što su iste takve i žene koje su mi prošle kroz ruke ili ih još imam. Pritom se želja da rasturim nečiju sestru ili suprugu samo višestruko pojačavala u meni. Bila je jača i od same ljubavi. Jača od svijeta. Jača od svekolike moje egzistencije. Jača od mene samog. Jača od lika oca. Jača od njegovih knjiga koje su se pokazale nemoćnim da promijene svijet. A onda sam jednoga dana, posve slučajno, u jednom zaboravljenom zakutku knjiga našao njegov rukopis. Vidio sam ga kako pije jaku kavu. Bez mlijeka i šećera. Ima prodoran pogled ubojice. Ima plave oči koje često mijenjaju nijanse pod utjecajem svjetla. Brada mu je neobrijana. Puši bezbroj cigareta. Njegovi nokti imaju tendenciju da požute, ili su već požutjeli, i liče na bačene, trule mimoze. Ono što ispuhuje iz grudi, dim njegove cigarete, dolazi do mojih zamagljenih očiju kao da je to sama moja bol koju do tada nisam bio poznao.

Bio je to moj prvi susret s autorom. Čovjekom koji je u potpunosti lišen svake vrste iskušenja i ambicije u odnosu na svijet koji nas okružuje. Čovjek takoreći proziran, točnije, sasvim nevidljiv za materiju. Jednostavno, dim. Nekakav šutljivi tip koji zabada nos u moje biće onakvo kakvo ono jest. Bez riječi. Jedini koji me vidi golog. Privilegija koju nitko prije nije mogao imati u odnosu na mene. Osjećam se bijedno naspram njegovih očiju. A onda mi se to kasnije sviđa. Kada biste samo mogli vidjeti njegove oči dok je gutao moje fraze! Kao dvije masline na mirnoj grani! Nije uopće jednostavno tvrditi to. Tko u nutrini poznaje hipnotičku snagu očiju zmijske na grani masline? Nisam nikada imao priliku da sretnem (do ovog sretnog ili nesretnog trenutka) ovaj razgolićeni i pospani prizor hipnoze. Tko je čovjek naspram mene. Kaže da se zove Flurans Ilia. Ah, je li ovdje uopće važno ime? Iako je glas koji vam govori moj, u stvari pravi autor ovih redaka, koje vam ja pripovijedam o sebi, ostaje on. Sada bih trebao da vam kažem dvije riječi i o njemu. Autor je u tolikoj mjeri pošten da mi nikada nije dopuštao da ja platim ceh, uvijek je on plaćao. Otvoren je u svojem bosonogom poštenju. 'Iscijedi van sebe sebe samog', govorio mi je dok je iz grudi ispuštao duhanski dim. Mrzio sam ga, toliko mi je bilo neugodno dok me tvrdoglavio, s

upornošću bivola, gurao snažno i još snažnije da iscijedim izvan sebe, sebe samog. A ja sam mu govorio beskrajno o ženama; žene, žene, žene... Pripovijedao sam mu storije koje su izazivale ili razgorijevale plamen požude, a on me slušao gledajući me onako stisnutih usta, čak i kada sam mu priznavao da sam povalio ne samo sve sestre i supruge mojih zbiljskih i imaginarnih neprijatelja već i sve sestre i supruge mojih kolega. Mrzio sam ga do kostiju, pri svakom susretu koji smo imali zato što sam osjećao da je on bio jedini čovjek koji je i zatvorenih očiju znao razmjere mojega životinjskog skeleta. U trenucima kada sam odlazio od njega, žurno sam ubrzavao korake da stignem do drugoga, drugoga van mene, drugoga unutar sebe; jedan perolaki povjetarac pomazio bi me tada po čelu, uz nekakav osjećaj oslobođanja. Nekakav osjećaj slobode. Nekakav osjećaj sjebanosti.

Iznervirao bih se za tren i, uhvaćen u zamku autora, urlao bih u sebi u mraku: 'Hipnotizirao me svojim pogledom!' Osjećam se loše. Osjećam se nemoćno. Potom se smirim i smijem se. Da. Smijem se. Zadovoljan. Moćan. 'Na koncu, on je platio kave!' Nisam toliko zao da ne bih na zločest način volio autora. Naprotiv, lud sam za onim tekstom u kojem se more prije milijun svjetlosnih godina povuklo da bi ostavilo mjesta ovoj beskrajnoj pustinji.

Plativši kave naših razgovora on je, kao da je shvatio, jednim jednim presudnim činom zamijenio dragu sliku oca koji nedostaje s autorom. I autor me, kao i otac u ono doba ljetnih večeri kada bi mi tutnuo petolekac za sladoled, pozivao na stranu i prošaptao: 'Pazi na sestre! Otvori četiri oči! Sada si postao velik!' Da, potvrdio bih ja svaki put nevoljkim kimanjem glave nastojeći da se otrgnem od teškog eteričnog mirisa lijekova tako karakterističnog za kožu očevih ruku. Njegovi požutjeli prsti od prerade tetraciklina, ili sa žutilom kao da je njima gnječio buket mimoza. Zatim, pošto bih petolekca strpao u džep, prepuštao sam se krilima ljubavi svojih lijepih sestara, i svo troje skupa, sasvim slobodni i sretni, krenuli bismo prema jedinom šetalištu našeg gradića, zauvijek.

Montréal, 2010

MARI KLE

REVUJA MALIH KNJIŽEVNOSTI

MARIKLENA NIÇO rođena je 1978. u Korči. Studirala je albanski jezik i književnost na Sveučilištu u Tirani. Predaje književnost u srednjoj školi u rodnom gradu. Objavila je zbirku poezije 'Pylli i muzave' (Šuma muza). Živi u Korči.

ALBANJA

**NA
NI
ÇO**

Anđeli joj postelju čuvaju

MARIKLENA NIČO

Anđeli joj postelju čuvaju,
kada se smrkne jedan legne s njom
ostali svijeće pale i gudaju violine.

Svijeće su rumene, violine srebrolike.

Svaku večer majka osjeća udarce u truhu.
Otac joj čita bezglasno čitave stranice.
Sestre u srcu šćućurene k'o ptice u zaklonu od kiše.

Šutnju podnosi teško,
da ublaži bol sklapa oči.
Iz nje samo gorčina zbori.
(Ah, koliko riječi ušparaju suze!)

Jutra joj sviću mrkla kao noć
... anđeli ostaju oni isti
jedan se uz nju budi
ostali svijeće pale i gudaju violine.

Svijeće su plamene rumene boje
Dok joj krv postaje bijela,
bijela i prozirna
spremna je za dan
kada će je anđeli na krilima ponijeti.

Prepoznaješ li sada, propuhavanje oblaka na nebu!
Iza hrpe potonulih sati i kampanila bez zvona
širi se dah proljeća;
nestvarna aroma gardenija,
pirkanje mora kroz larmu djece,
zrak, zlato i srebro.
Ne škripi više polomljena nožica kreveta,
kaverna u grudima pozlaćena je solju sasušenih suza.
Sve su povijesti progutane u jednome dahu.
Stvari su zauzele njihova buduća mjesta
a i ti sve činiš (čuješ li sada propuh oblaka na nebu?)
iz sabranosti i spokoja
sutrašnjice.

Provalijo,
osjećam te uvijek bliskom
jer si poput mene —
žena.

Kad se nebo na tvoj trbuh osloni,
Dupkom si puna zvjezdanih predosjećanja.

Kada te vidim spokojnu
i postojanu,
ne treba mi tvoja podrška,
niti prosvjedujem svemiru
zbog žena što se ponašaju
kao provalije.

Kada žena ne voli
tijelo joj se napuni
ljuskama i trnjem.

Duša žene
Liči na grudnu od suza i krvi,
Zgušnjava se kao tijesto
Dok ga rukama mijesite.

Žena je mješavina vode i munje u stomaku,
Snovi su joj na usnama, srce u mlijeku
A ruke svemu oblik daju.

Teška noć za moje srce

67

Teška noć za moje srce.
Kako da počnem!
Mnogo puta sam u ovo doba noći odlučila,
bez zbogom,
uz poljupce čuvane u kovertama
neposlanih rođendanskih razglednica,
uz meduze riječi kolekcioniranih
da bi sebe same trovale,
uz pjesme narasle u mrklini crijeva
negdje između ruina tijela
i crnog prijestolja strasti,
uz lijenost pravdanu time da svijet zapravo
i nema potrebe za još jednom
luđakinjom više.
Kako da počnem,
vagoni noćnih oblaka nemaju kolodvora,
karavane zvijezda ne zaustavljaju se da ukrcaju strance
a tko zna koliko je drugih srdaca upravo krenulo
nemogućim stazama.

MARIKLENA NIČO

Nauči se da nemaš nikoga.

Baci riječi u vjetar,
neka ih otpuše u daleki neki hram.

Dozvoli tuzi da ti bude zaklon,
da ti dani budu mrzliji,
da te svede na sjenu.

Nek ugasne ljeto požude
U maternici noćnih oluja.

Grieh koji kaplje njegovim prstima,
Jest slijepa vjera.

Ti bježiš od njega ali i od Boga.

Nauči se da ne biraš nikoga,
neka bježe od tebe kao što srce bježi vjetru.

Zatim, vjeruj onome koji jest,
Ne onome koji će se možda vratiti.

Gospodine, pod vašim šešišom uhićeno je nekoliko leptira, gdje im je tijesno.

Prošetajte s prijateljima, nastavite jučerašnju diskusiju, nastojte po svaku cijenu biti koherentni.

Pažnja! Boje koje nosite ne slažu se s vašim mislima.

Prolazi ljupka dama u laganoj haljini i vi malo nakrivite vaš teški šešir.

Pojavi se neispavan plavi leptir, sudara se s kragnom vaše košulje i slijeće na lijevi džep jakne.

‘U suvremenoj civilizaciji teško se prihvaća smrtna kazna.

Kako onda poštivati pravdu?!’

Vi se češete po glavi.

Ovoga puta izlaze dva leptira. Bijeli slijeće na uski rub šešira, žuti na drvenu dršku bastuna.

Vi više niste nipošto običan čovjek.

Trudite se da ostavite dojam ozbiljnosti zarad akademskih razloga.

Nešto poprima čudne odraze.

Skidate kapu i držite je u ruci, da li zbog žena ili proljeća, ne znam.

Leptiri vam uljepšavaju sjenku, izgledate lakši.

Van krajobraza

MARIKLENA NIČO

Neće više biti čekanja u ovo doba.
Znam da sam na putu koji nema dalje.
Moram se vraćati natrag više puta dnevno.
Moram se popeti nekoliko ljestvica.

Ovaj je grad svakojaki,
od onih malih nedostatnih,
gdje ti ljudi posvećuju suvišnu pozornost
a škrti su u ljubavi.

Jesen je sivo gola
Ne skriva više svoj seks.

Riječi nikada ne mogu biti toliko poetične koliko bi neki željeli
niti stihovi fanatično dosljedni metrici.
U najmanju ruku riječi trebaju biti mogućnost za pisanje
kako da se spasimo od svega ovoga.

U ludoj kući kuha se za sve.
Namještaj je onaj koji smo davno kupili,
velika zrcala od kristala,
knjige – kopije manjka hrabrosti da napišemo
što smo o sebi sanjali, zabranili, pa dosanjali.

Balkoni otežali od magle s ostacima isušenih skeleta
nekadašnjih cvjetova kojih se aroma još može odjenuti.
U ludoj kući, sjene zauzimaju mjesto ljudi
a ljudi umjesto sjena a odluke zna se tko donosi.

U ludoj kući se bol ismijava a za čim se žali ne zna se.
Žene nose prstenje vlasti, čuvaju krhke ekulibre
a za one što ne igraju ulogu, kažu da su druge i daleke
iako žive ovdje.

U ludoj kući porezi su visoki kao i bilo gdje,
život je skup, luksuz lažan a ruke služe da obujmite njima
očajne glave. Samosvijest kao i uvijek treba slijediti modele
i znati samoreklamirati. Tišina vrh koplja.

Kuha se za sve u ludoj kući. Prozori gledaju
na druge kuće ali vrata ne vode do drugih vrata.
Samo bol izgleda napuštena, uvrijeđena.
Tu se praznuje i praznici se jako oporezuju, kao svugdje.

Ona mi govori o letenju

MARIKLENA NIČO

Ona golubovima daje kruh i vazduh,
Pripovijeda mi da let bijelih ptica
Nije poput leta orlova.

Daje mi nevidljive darove
i tiho čeka da naučim darivati.
Traži da joj navodnjavam drvo
što joj raste među prstima.

Kaže mi da je udomila vjevericu na pupku,
Mi izlazimo i sakupljamo lješnjake i lišće
Prije nego što sve otpuše i zatre Djed Mraz.

Ona me uči kako da savladam duge puteve
Kada me umor skrha i pjeva mi onu pjesmu
Koji sam nekada sanjala, u djetinjstvu.

Onome koji je pecao oči

73

U zaljevu je puhao Vjetar
kao što sada puše,
Nosio je zalutale ptice valovima,
Dok si ti skupljao usamljene oči.
Lako si ih odvajao od duše
Kao što se dagnje vade iz školjki.
Moru si vraćao poraze
Sebi zadržavao riječi.
Riječi neizgovorene
Slane, u očima zaleđene.
Jutro bi isušilo suze,
Ti bi isušio boli.

MARIKLENA NIČO

G

RESA

HLASA

GRESA HASA rođena je 1991. Studira političke znanosti na Svečilištu u Tirani.

Objavljuje prozu i poeziju u časopisu Poeteka. Za njen literarni rukopis karakteristična je sklonost refleksivnim i postmodernim tehnikama (paradoks, groteska, fragmentarizacija narativne tekture...). Učestvovala je na više književnih aktivnosti i radionica.

Deliriji jednog akutnog insomnijaka

GRESA HASA

Noć je zavodljivo privlačna. Kažu da u sebi skriva sve grijehе svijeta. Kakva luđačka naivnost?! Svjetska zla se zapravo skrivaju iza iluzorne bjeline sunčeve svjetlosti. Upravo tu započinju sve ljudske nesreće. Zlu je potrebna svjetlost da bi jasnije vidjela plijen i time pojačala orgazmičke doze otrova. U skupim košuljama, šarenim kravatama i našminkano, zlo otvoreno prethodi sebi; reklo bi se, štoviše, s nekakvim savršenim sado-mazohizmom. Dočim se noću svemir privija uz polusjene podsvijesti. Noću se odvijaju tihi ratovi između sepstava. Noć je sveta upravo stoga što njen uzurpatorski spokoj ne ostavlja mjesto za drugoga van sebe. I tako, noć se počinje cijediti lagano, kao suton, tjerajući naprijed iskrenost umne i duševne golotinje.

Golotinja istine pod kožom tinjajuće razgorijeva njezinu nutrinu. Paradoks noćnog sučeljavanja straha i hrabrosti, u svaku ponoć postaje zvonik sjećanja na beskonačnost svjetova koji opstoje u nama. Kao i dobra i zla. I iznad svega, onog ljudskoga, odveć ljudskoga. Po noći čovjek je takoreći polu-božanstvo.

Njen hod je izgledao kao da je porijeklom iz nekog od Danteovih krugova grijeha. Ravno i vitko tijelo držala je u strogo vojničkom stavu (mirno!), stameno zabijeno u elegantne crne cipele. Koraci su joj bili sitni, ali teški. Bilo je nemoguće ne primijetiti je. U ulici krcatoj ljudima njen raspamećujući osmijeh nemilosrdno je tjerao mnoge glave da se okrenu za njom. Bilo je prošlo sedam godina. Sedam godina u kojima će slatka djevojčica postati žena s teretom iskustva i u cvatu zrelosti.

Njenu ravnu, kao ugljen crnu kosu zamijenile su požudobudeće kovrče koje je ona bacala na stranu. Trepavice izdužene kao uglačana kičma nekakve lastavice, skrivale su istu sanjalačku koketeriju. Njene usne, oh te tako mesnate i lijepo oblikovane usne, isijavale su stalno rumenilo krvi koja je ključala pod kožom muškaraca.

Ona je znala. Bila je više nego svjesna svojih ženskih čari. Trebalo joj je vremena da stekne izgled poluboginje kojim je izluđivala muškarce, a žene činila ljubomornim. Katkada poluodraslo dijete, katkada žena iz snova naivnog dvadesetogodišnjaka, ugojenog karijeriste, tjeskobnog sredovječnog tipa ili starca neposustalog zavodnika. U njihovim očima javljala se u mnogo obličja. A zapravo je pripadala nekom posve neočekivanom jutru, daleko od svijeta, stiješnjenom između četiri zida skromne sobe. Ranom jutru u kojem teške zavje-se navučene s kraja na kraj nisu dopuštale sunčevoj svjetlosti da se probije takoreći ni do jednog od kutaka uljane boje.

Katkada se mirno disanje iza dugog noćnog sna pretvaralo u ritam suzdržavanja koji se nije mogao kontrolirati. Katkada bi se jenjavanje želje i straha rasprсло u vrele suze koje bi klizile po mekim

obrazima. Tada je već bila dopustila da joj uzleti nedodirnuti leptir djevojaštva. Desilo se to onoga jutra kada se našla zaštitnički obgrljena njegovim jakim plećima. Osjetila je kako vlažni jesenji zrak omekšava i njena pluća. S osjećanjem mjere, uz stalni oprez, sjela je u najudaljeniji kut kavane. Uvijek je birala taj kut da bi izbjegla znatiželjne poglede umornog grada. Također je bila dobra pozicija da bi povremeno imala orijentaciju o onima koji ulaze i izlaze iz kavane. Tika-taka kucao je sat i neprimjetno se pomicao. Prekrižila je noge čekajući. Došla je bila prije vremena, a onda je primijetila da je i on učinio isto. Vidjela ga je kako prilazi bez riječi pozdrava. Valjda i nije bilo potrebe za riječima. Bili su se navikli da se lijepo razumiju ne govoreći uopće. On sjedne tako da nije bio ni naspram nje, a ni postrance. Oh, nestašni osmijeh vraćao ju je u ona ljetna bježanja u skrovišta ljubavi. Koliko je vremena bilo prošlo? Cjeli život i ništa. Ona je, kao uvijek, sjedila naspram njega, nježna, netaknuta, puna sanjarija; čekala je stalno onu reakciju koja od njega, izgleda, nije mogla doći. Crvene usne razmaknula je u kurtoazni pozdrav. Energično, ovaj put u taj čas i kroz čitavu prošlost, objumio ju je kao prvi put. Osjetila je ošamućenost kao u proljeće njenog djevojaštva. Ista ona uzdrhtalost koja se skrivala ispod njene večernje haljine. U pobunjenim prostorima koji su bježali od nje, vrijeme je sada bilo mrtvo; samo su se klatna kao u zidnog sata pomicala naprijed-nazad.

Bilo je rano jutro. On se žurno probudio tek nakon drugog alarma. Skočio je iz postelje, navukao šlape i krenuo prema kupaoni u koju se ulazilo iz sobe. Nekoliko minuta mogao si čuti kapljice vode koje su padale na ovalni umivaonik ili ledeno hladni betonski pod kupaone. Pokretima koje je majstorski bio usavršio otkako je ušao u muževnu dob, brijao je bradu koja mu je bila narasla. Kada je završio, pogledao je sebe pažljivo u zrcalu. Vrijeme! – pomislio je dok je kroz zube procijedio nešto između ironičnog gundanja i žaljenja. Bio je utorak. Mrzio je utorke. Nije bilo ničeg osobitog toga dana, osim što ga je podsjećao na bijedu sredine tjedna. Sranje od posla! Prijepodne toga dana imao je važan sastanak. Trebalo se lijepo obući. Odabrao je sivo odijelo i jednostavnu kravatu koji su, prema njegovom skromnom ukusu, dobro pristajali njegovom stasu. Pošto se uredio, navukao je cipele koje je čuvao za službene skupove i izašao je na vanjska vrata, koja je zalupio jako, ali se onda dosjetio nečega i vratio se natrag. Uopće se ne obazirući, ostavljao je blatnjave tragove na parketu sve do kuhinje, gdje je pojeo zalogaje koji su bili ostali od prethodne noći. Zatim je opet izašao vani i krenuo uzbrdicom lijepo uređenog naselja. Svježji jutarnji zrak prijao je duši. Sat je pokazivao sedam i četrdeset osam minuta. Gotovo da i nije kasnio.

U većini slučajeva on nije mario za njemačku točnost poštivanja radnog vremena. Volio je on posao, ali ga je zamarala monotonija. Ipak, znao je misliti da on i ne prolazi tako loše u odnosu na većinu ostalih ljudi. Konačno, on je radio što i ostali: ustajao je rano kao ostali, išao je na posao kao ostali, pretvarao se da radi kao ostali, primao je plaću kao ostali i pridruživao se tužnom ljudskom lancu kao

ostali. Ali, za razliku od ostalih, njegov razum se još uvijek hvatao za jednu tanku nit nade; za ideju da na ovome svijetu ima još stvari i ljudi koje je mogao podnositi.

Uzeo je autobusnu liniju koja je bila najbliža centralnom uredu za eksploataciju, gdje je bio zaposlen. Kada je ušao u autobus primijetio je opću zlovolju mučenika koji su putovali s njim. Naspram njega neki starac, dobrano okorjeo od života, naslonio je glavu na prljavo staklo.

Na tren mu je pažnju privukao izgubljeni pogled izdubljen borama prošlosti. Ostavljao je dojam da mu je pamet ishlapila. Naježio se po čitavom tijelu. Iz unutarnjeg džepa jakne izvadio je kutiju Lucky Strike cigareta, koja je bila prilično prignječena. Uzeo je jednu cigaretu i držao je na usnama nezapaljenu. Nakon nekoliko trenutaka, vratio ju je u kutiju. Sranje od posla! Da, to je! Autobus je stao po tko zna koji put. Ovoga puta bila je njegova postaja. Prešao je dvije stepenice na kojima je bila oljuštena boja i krenuo prema velikoj zgradi. Drugi kat je bio u bijednom stanju. A evo i njegovog kata. Ha! Klasično ruganje elementima socijalne kohezije. Ah, već se bio navikao. Penjao se gore. Na dnu dizala primijetio je da nije bio jedini kojemu je bilo teško. Težina apsurdne bezbrižnosti usporavala je prijelaz s jednog na drugi kat. Život! – pomisli u sebi. Moj život! – pridodao je zatim. Ovako je bolje. Život jednog bijednog daktilografa.

Koji je ovo grad? Nešto između blijeđe refleksije produljene jutarnje rose na prozorima prizemnih kuća i čelične mrzline petnaestokatnica ili možda dvadesetokatnica koje i dalje rastu, onamo gdje se sunce grije do kasnog popodneva, ali se zatim za tren nehotice izgubi iz vidika. Ovo je grad uredno (ne)zakopčanih mantila, perli i karmina. Ali ovo je i grad skrpanih tenisica, džezvi za kavu, izbljedilih traperica i listi za kruh. Po formi i sadržaju u njemu se vodi oštra borba za duhovni kapital. 'Lula' Renea Magrittea i križanje ideala prema demo(n)kratskim tabloidima. Čuje se buka umornog generatora između četiri i pet popodne. Miris laka za kosu, dosadno tapkanje štikli po pločniku ponedjeljkom rano ujutro, sjaj lijepih sportskih kola koja ti prolaze tik ispred nogu, kravata, ulaštene cipele, tričarije po vitrinama i golicava aroma pečenih kestena na raskrižju pet i sedam dvaju najpopularnijih zona u mjestu. Kao da ima nečega u takvim gradovima. Detaljni krasopis povijesti koji započinje od urušenih crijepova kućica, a zapečaćuje betoniranom kaldrmom po kojoj svaki dan gaze teški koraci onih koji sanjaju slobodu. Ovaj je grad drugačiji od ostalih gradova. Ne zato što je veći od njih ili po nečemu osobit, već zato što je život u njemu stalna, neshvatljiva žurba. Sve ulice, rupe, prljavština asfalta i buka automobila nagone te da ubrzaš korake da bi shvatio da zapravo stojiš na mjestu. Da bi se zaista pomjerio treba da se dobro potrudiš, da sprintaš kao maratonac ne bi li nekuda stigao. Bilo kuda. Da bi stigao u bilo koje mjesto koje istovremeno i nije baš bilo koje mjesto. Kao što ni bijelo nije prosto bijelo, već je uz crnu 'ona druga, boja plus'. Nekoć je Magellan putovao oko svijeta da bi ga vidio i dodirnuo. Danas se svijet okreće oko nas da bi nas dodirnuo, ali ne može nas sustići, barem ne u potpunosti. Onako kako bismo mi htjeli. Ovo je grad mehaničkih alibija.

Less than nothing

GRESA HASA

Nenazočni je imao kovrčavu kosu, ne jako dugačku, nipošto kratku. Dva oka za priču i trideset tri latice ruže koje su formirale strasna usta.

Nenazočni je uvijek oblačio košulje s dugačkim rukavima i najveći dio vremena nije skidao naočale. Smetao mi je kristal tih stakala... naročito kada se svjetlost izravno odbijala od njih. Samo je tako sljepilo porađalo sebe u meni: usred gledanja.

Kako sam ga samo mrzila!

Nenazočni je vraćao osmijehe u vidu oštarih kama, a sa svakim njihovim ubodom moje je biće padalo u ekstazu. Nenazočni mi nije grebao sjećanje na njegov bitak. Nenazočni je bio sam svoj bitak.

Bilo me strah da ubijem ništa. Ovaj nepostojeći zločin oprštao mi je sve, ali meni to sve nije bilo dovoljno.

**LISI
ANA**

REVUJA MALIH KNJIŽEVNOSTI

***DEMI
RAJ***

LISIANA DEMIRAJ (1987) je studirala medicinu. Objavila je pjesničku zbirku 'Xanax' (2008), poeziju i prozu u časopisima MM (Prishtina 2010) i Poeteka (2013). Učesvovala je na festivalima Poeteka (2012 i 2013), festivalu mladih pjesnikinja (Azerbejdžan 2014, Prishtina 2014) i Festivalu video poezije Danska (2014). Na ovom posljednjem festivalu dobila je glavnu nagradu.

ALBANIJA

Desilo se ovako: Rekao sam hajde slušaj me malo da ti se požalim, ali je ona rekla da je trenutno brine kutija koju drži u ruci. Rekao sam joj neka se time bavi kasnije jer nemam vremena, želim prerezati vene. Dobro, reče, ovako ćemo napraviti, pridrži mi malo kutiju dok se ne vratim, samo je nemoj otvarati. Pričat ćemo kasnije.

Rekao sam joj podrugljivo: Vene, vene, jesi li čula?

Odgovorila je: Hoćeš li mi pridržati kutiju?

Isprva mi je došla želja da urliknem, ali zatim pomislih neka se i bavim kutijom, dobit ću malo vremena. U redu, rekoh, samo nemoj kasniti.

Otišla je spavati.

Uzeo sam kutiju i pomislio zašto da je ne otvorim? Zato što mi je ona rekla, neću je otvarati. To bi značilo pokornost. Ne sviđa mi se. Otvorit ću je. Ali to znači nestrpljivost. Ne sviđa mi se. Onda je neću otvoriti, a reći ću da je ne otvaram ne zato što mi je ona rekla već zato što ja nisam htio. Samo što ja hoću... Onda je neću otvoriti zato što sam principijelan. Ali, kakve principijelnosti ima ovdje? Neću je otvoriti zato što ne želim pogaziti riječ. Ali ja joj nisam obećao, samo sam rekao da ću pridržati kutiju. Onda ću je otvoriti. Ali što ako ona shvati da sam je otvorio? Ne bih trebao ostaviti nikakav trag. A gdje je onda slast ove stvari? Otvorit ću je i reći da sam zaboravio da je ne treba otvoriti. Ali zašto se uopće uzbuđujem što joj trebam reći? Otvorio sam zato što mi je tako došlo. Ali meni nije došlo, ja razmišljam o tome već dugo. A što ako je njeno 'nemoj otvarati!' bilo namjerno? Da bi vidjela kako ću postupiti? Tko zna čega ima unutra. To pojačava znatiželju. Onda ću je otvoriti. Ali to bi značilo da nisam u stanju da obuzdam znatiželju. A to je znak slabosti. Neću

je otvoriti. To je onda frustrirajuće. A da pokušam s kartama, koja opcija dobiva desetku? Ne, neću stvar prepustiti slučaju, ispast će da imam problema s donošenjem odluka. Zakompliciralo se...

Ali kada će se ona vratiti? Još spava? A što ja to radim s ovom kutijom? Ja bih trebao prerezati vene, koliko je već vremena prošlo? Ali, zašto bi to trebalo da ima satnicu? Oh, samo trenutak... Sve treba imati raspored... Kutija. Kakav značaj može imati kutija kada ću ja prerezati vene? I kad već stvar stoji tako, onda mogu uraditi što me je volja sa kutijom. Mogu je i otvoriti. A nemam vremena da njoj ili sebi objašnjavam zato što ću prerezati vene, pa me ona neće ni naći nakon tog trenutka. Ah, onda ona nikada neće razumjeti zašto sam to uradio pošto se nijedna hipoteza koja se postavi neće moći potvrditi ako mene nema. Onda ću odgoditi samoubojstvo. Ali to znači da ga odlažem zbog jedne kutije. Nisko...

Ona ne dolazi. Neka joj. Ali zašto je ne bih probudio? Trebala bi me saslušati. Premda sam ja sada lijen za priču. Zašto sam lijen? Ne znam. Što da radim? Ne pada mi ništa na pamet. E pa onda, dobro, prerezat ću vene.

ožujak, 2010

Sada se sjećam majke koja mi je rekla: nemoj raditi taj komad, neće biti dobro za tebe.

Ona je tako savršena. Je li uvijek bila takva? Je li zbog te savršenosti pridobila za sebe i oca? Ne znam točno što mrzim kod nje, njenu sposobnost predviđanja ili to što ima mojega oca?

Ti znaš zašto sam te izabrala. Rekla sam ti. Treba da me nadahnjuješ. Ja sam tako i napisala scenarij. A ti, što si to umislio? Glumac si postao zahvaljujući meni. Kako ti uopće pada na pamet da mijenjaš moj tekst? Ti nisi talentiran. Nisi ni umjetničku školu završio. Ti nisi Adrien Brody.

Igraj komad kako treba ili bježi s moje scene!

I što je on učinio?

Ništa, samo ono što mu je bilo predodređeno... genetski.

Stigla sam začudo prije vremena na susret s prijateljicom ne uspijevajući da mislim o bilo čemu. Bilo je jedno od onih blijedih jutara kada je tijelu potreban nekakav vanjski poticaj da bi se osjetilo živim.

Moj je mozak bio previše ravnodušan i lijen da se sasvim rasani, jedino što je mogao smisliti bilo je da će nakon dolaska prijateljice ojačati i krenuti u pogon.

Konobar mi je donio kavu za koju sam hinila da mi prija iako sam je naručila mehanički ne uspijevajući izgovoriti neku drugu narudžbu.

Sjela sam kraj prozora i gledala vani izgubljenim pogledom, fiksirana na jednu točku, bez imalo truda da izdvojim neki određeni prizor. Štoviše, i sama predodžba o vremenu bila mi je manjkava, pošto su prošle čitave sekunde ili možda i minute u tom položaju prije nego što sam osjetila siluetu s one strane stakla. Da, da, osjetila. Kažem osjetila, zato što je on prvo bio sjena, a onda sam ga vidjela... Nekakav momak. Ništa neobično, prolaznik.

Ali je zatim i on zastao i pogledao me. Osjećam malu nelagodu što sam ovaj pogled opisala kao jednostavnu gestu. Da, taj je pogled mogao biti puka slučajnost. Ali, ne, bio je više od toga. Jer sam ga i ja pogledala. Samo što, opet, ne mogu reći da se radilo o razmjeni pogleda. Štoviše, moram promijeniti rečenicu od maloprije. On me nije samo gledao. On je bio zadivljen. Nikada mi se prije nije dogodilo da me netko gleda na taj način. Ni moji najdraži me nisu tako gledali. Podsjećao je na neizbježni pogled kojim imamo potrebu gledati sami sebe svaki put kada stojimo pred zrcalom.

Mišići na licu čine minimalne pokrete, ali odlučne i dovoljne da prenesu ono što osjećamo u sebi. Radi se o onoj bezuvjetnoj toplini

i uvažavanju koje dajemo sebi kako bismo doživjeli privremeno jačanje samopoštovanja koje nam često i bolno nedostaje. Potom me je on pogledao s takvom dobrohotnošću i pažnjom da sam se ukipila na mjestu premda je čitava moja ljudska etika snažno tjerala moje tijelo da se okrene na drugu stranu i udalji. Činilo mi se da nikada više neću doživjeti da me netko gleda na taj način. Radi se o onim rijetkim dragocjenostima života koje ne želiš izgubiti. Ali, on se zatim osmjehnuo i otišao. Osjetila sam žalost.

Ali osjetila sam i buđenje tijela. Tijelu je bio potreban upravo takav vanjski poticaj.

Kada je moja prijateljica malo kasnije došla, ja sam se i dalje osjećala kao da lebdim u onom pogledu.

— Dušo, nisam mogla pronaći gdje sjediš – reče ona.

— O, srećo moja, zar me nisi vidjela s prozora? – pitala sam je.

— Ne, nisam mogla. Prozori su prozirni samo iznutra. S vanjske strane su zrcala.

— Ah... – ispustih dugi uzdah.

A ja sam zaista na trenutak bila povjerovala da se on divio meni...

Rekli su mi da si umro. Iz tona kojim su mi saopćili nisam mogla razaznati da li su mislili na figurativnu ili fizičku smrt. Ali svidjela mi se ideja da će mi trebati vrijeme da shvatim. Tako ću besplatno obaviti jedan misaoni proces.

Telefonirala sam ti, ali ti nisam prepoznavala glas. Postavila sam ti i specifična pitanja. Odgovori koje si davao bili su jako općeniti tako da nisam bila sigurna radi li se o tvom karakteru. Sreli smo se. Samo, bila je noć i naše je siluete deformirao jedini i daleki izvor svjetlosti. Nisam bila sigurna da je silueta bila tvoja.

Otišla sam na groblje i provjeravala imena pokojnika. Izgubila sam se u mnoštvu imena tako da sam zaboravila ime koje sam tražila.

Uzela sam kao valjanu svaku varijantu i počela na traci zapisivati vlastiti misaoni proces. Bila sam prilično zadovoljna time, mada nisam dobila odgovor na početno pitanje.

Onda mi je stigao SMS s broja kojega sam bila registrirala pod tvojim imenom. Pisalo je: Lisiana, zar ne shvaćaš da si ti umrla?

Uvijek sam željela imati kolekcije, ali nikada nisam znala što doista želim kolekcionirati.

I tako mi je ova ideja dugo 'visila' dok jednoga dana, prebirući po stvarima u svojoj sobi, nisam čula glas koji mi je rekao: tvoja se želja ispunila!

Bila sam se samo-kolekcionirala. U najnevinijoj formi svaka stvar je imala svoju povijest čiji su korijeni bili u meni i otuda su se bili razgranali u mjesta, ljude i vrijeme. Osjetila sam žalost zbog svog muzeja.

Među stvarima bila je jedna pepeljara, neispražnjena. Po svemu sudeći, iz vremena kada si me posljednji put slušao, a ja sam jednu za drugom pušila tvoje cigarete.

Nijedna od stvari nije se pomaknula, ali su sve oživjele u meni.

Sjećaš li se kad smo bili djeca? Onda kada nismo bili zaokupljeni velikim poslovima, njima su se bavili odrasli...

Odrasli... oni koji su kao misionari života promicali pred našim očima i ponekad nas milovali po glavi. A mi smo imali svoj mir. Unutar nas imali smo taj naš prostor, netaknut. Naše sepstvo, tako lijepo, jedinstveno i samo. Dočim sada ima toliko buke. Eno, jesi li čuo ovo? To se ona tvoja pepeljara slomila u meni. Nisam je htjela srušiti, ali ovdje je takav metež. Ima toliko stvari. Toliko stvari odraslih...

Jučer sam čuo susjeda kako kaže unuku: 'Hajde i ovo za djeda!'
Danas, plačem.

— Bi li pošla sa mnom?

— Gdje? Zašto sam ti potrebna?

— Nigdje. Želim znati bi li pošla sa mnom?

Rekla sam mu da treba biti precizniji ako želi odgovor. Onda sam mu objasnila da između 'da' i 'ne' postoji jedan prostor relativnosti. Pitao me je li dobro razumio objašnjenje, dakle da taj prostor može biti *i ništa*, dakle da je 'da' – 'ne', a 'ne' – 'da'. Rekla sam mu da bi bilo tako ako on ne bi brkao *ništa* sa *prazninom*.

On mi je onda rekao:

— Nema potrebe da razmišljaš o razlici između 'da' i 'ne'. Možeš reći 'da' pošto su jednako vrijedni; štoviše ako se uzme u obzir i humanizam kao faktor, tvoj odgovor bi trebao biti: 'da'.

Rekao sam joj da, ako su 'da' i 'ne' jednako vrijedni, onda 'da' neće imati svoj početni smisao, znači da neće više predstavljati odgovor koji je ona željela.

Žena me bila zaustavila na ulici.

Hodao sam razmišljajući koliko sam gladan.

Ona me bez pozdrava upitala bih li pošao s njom.

Nisam joj želio reći 'da', budući da nisam znao o čemu se radi, ali ni da joj kažem 'ne' i onda se suočim s mnogim 'zašto' koji bi izvirali iz njenog bića.

Počela mi se sviđati. Izašla je iz ničega, slušala me pažljivo, nisam je poznao, a preobražavala je zaludnost u svetost...

Rekao sam joj:

— Bi li ti pošla sa mnom?

Pogledala me zbunjeno. Upitala me želim li joj možda ukrasti

odgovor. Rekao sam da tek sada razumijem njeno pitanje.

— Izgledam li ti ja luda kada si tek sada razumio?

— Nipošto – rekoh joj – Štoviše, moj odgovor je ‘da’!

Mada sam se nadao da neće pitati zašto, ona je to učinila, a ja sam joj rekao ono što je htjela čuti. Rekao sam joj da bih joj udovoljio, ali i da bih sam mogao krenuti jesti.

— Ti dobro poznaješ depresiju – konstatirala je zadovoljnim tonom.

Rekao sam joj da ne želim znati kakav će mi biti život, ne sviđaju mi se proroštva.

Zahvalila mi se na ‘da’ i udaljila se.

Shvatio sam da je i meni bilo drago što sam imao znanja o depresiji...

EDD O
N
OIES
AR

EDON QESARI rođen je 1983. Na doktorskom je studiju povijesti diplomacije u Rimu. Pored znanstvenih priloga, angažiran je i u književnoj periodici i publicistici. Autor je dokumentarnih TV emisija 'Albanija u Prvom Svjetskom Ratu' i 'Pretendenti za albanski prijestol'. Objavio je pjesme u časopisu Poeteka. Prevodio je knjige i članke s talijanskog i engleskog jezika.

Tonuti zatvorenih očiju

EDON QESARI

Dok tone
drveni zvuk njenoga tijela
nehajno rasutom kosom
u mnogim bojama prekaluje
koplje popodnevnih trepavice

Putovanje slični bunilu panjeva
sa toplom smolom
što obmotava rubove staze
natrpane uvelim lišćem.

Jala, kolovoz, 2012

Zrcalo domovinogubitništva

99

Ovdje je glib, močvara od kiša
gdje se preporađa,
pošto napusti i posljednje čestice,
diktatura zavijorena na krilima leptira.
Ne tako davno prilazila je šarenilom pogleda
i osvajala namučenu gluhoću
sveprisutnih zvona, skupa sa njihovom hrđom
kojoj se od davnina laska.

A tamo obala mora pati za otocima.
Ne može navaliti i ostaviti iza sebe
ono što mu oplakuju pleća
suzama iz slijepih očiju.

Svibanj, 2012

EDON QESARI

Racija mittel-europskih zvukova

Crjepovi što trunu usred dima, žedno usisavaju naopaka mijaukanja gitare jednog studenta. Nešto prije popodneva on je odbacio pravila i magijski realizam kao vječnost jedne ljubavne boli.

Grad onkraj dimnjaka, prepun
masnih papira i uspinjućih koraka,
tinja nakon kratke oluje
rasute u ovo nevrijeme
iz blagih pokreta tvoje marame.

Pri pozdravu zaboravila si
Obilježiti sjever batrljkom krede
uzduž bosonogog pijeska
kojega smo gazili ovog ljeta.

Sjedio sam i čekao s druge strane,
popodnevna kava je iscurila
miješajući se sa lokvama nerasušene kiše
na stepeništu kolodvora gdje sam te upoznao.
Volio bih da me i ti čekaš,
Dunav u listopadu uopće ne isparava. Konačno,
bio je kolovoz kada smo po prvi puta ronili.

Ne zaboravi nikad sramežljivost
kad bi sklopila oči
(još blistaju od vlage u lišću)
dok si rašččešljavala kosu nad crjepovima.
Nema jasnijeg časa da se krene na put
onamo gdje nitko ne mari za kašalj prolaznika
i gdje je kašnjenje isto što i miris jorgovana.
Sjeti se grubog zida koji nam je povrijedio ruke
jer imam jaku potrebu da se vratim tamo
i prstima dodirnem sebe
ukoso naslonjenog
o taj zid spokoja

Beč, 12/10/2011

Ditirambi i letargične brige

EDON QESARI

Razmjenjujem vatru s jednim prolaznikom. Zamoli me da pripali cigaretu i osmjehuje se u mraku. Dočim u mlazevima muhastih oteklina izdišu poslijepodnevi samrtnici. Nad obrvama koje je zima otela praznim drumovima, usađuje se nastavak šetnje. Duboko u cjepanicama koje je prosjak u ritama natovario na leđa, razaznaju se prsti izvezeni od opiljaka koje je on ostavio za sobom pri posljednjoj šetnji, tamo gdje svaki dan jedan dječak drži u rukama praznu kutiju violine i gazi pljeskajući po baricama na stazi. Ja i ona se držimo za ruke i zagrljeni drijemamo, ne zapažajući uopće prašinu koja se nespretno kovitla oko nas. Već više godina on nam nad glavama vijori pramenje kose iz našeg djetinstva, a zatim nastavlja dalje, sudara se s blatnjavim limom i ostarjelim gunjem podrigivača iz našeg naselja.

Nastrano lutaju Vile jednog grada
 koji putuje međ' kamenjem razvaljenog
 od skitnji neotesanih stanovnika
 međ' susjedima koji se kreću poput bunovnih monaha
 međ' blebetanjima koja od laskavih jutra šire gnoj
 poput dugih sjenki onih
 nebrojeno načičkanih čevabdžinica
 iz devedesetih godina.

Tirana, siječanj 2012.

Roj oblaka u bijegu

103

Kafane umiru svaki dan, potisnute
trotoarima koji liju suze za ljudima,
a oni se po običaju šegače
iz lijesova gdje i sami drijemaju.

Probljedjelim još za oblačnog jutra
ljudima se križaju koraci i sjene,
obala tamni od vlažnih zastora
što se suše na gromadama stijena.
Ljudi su uvijek nepažljivi
dok šetaju po valovima
prekrivajući pocrnjele upaljače
na pukotinama barki.
Rijetko, veoma rijetko okreću glavu
da iskape neku čašu u sjećanju
ovjekovječeni u gunju što im prekriva
tvrde ostakljene dlanove.

Svaki dan nastavljaju gristi iščupane nokte
koje im je zemlja ostavila kao zavjet
u praznim džepovima. Zaboravljaju iznenada
kako se pleše u nekoj veseloj noći
s upaljenim svjetlima, bez zmija po kosi.

EDON QESARI

104 Rastegnuta plaža
proteže s mukom udove i bilježi mjesta
gdje se zamračuju odaje za spavanje
djeci koja čekaju da im se ispriča bajka.

Dhermi, ljeto, 2012

Sjećanje na gramofon

105

Prolaznici u mojem gradu penju se stepeništem
stežu ruke jedan drugome, jure za

česticama autobusa
točkova izubijanih od nepokrivenih rupa
u sjećanjima putnika, a onda zaborave ceste
na ukletim serpentinama vrh stočarskih stanova
gdje u maglicama izbjeglica svako jutro svi, krišom od drugih,
u vreću trpaju, prije nego što, kao svaki dan
potraže stepenište
na kaldrmi izbljediloj od ponavljanja istrošenih blagoslova
Ono što zapisah s poletom
posvećeno je šetnji crvenobradog starca.
sinoć sam ga vidio kako u gornji džep džaketa
stavlja karanfil darovan supruzi, baš u vrijeme
dok je žvakao latice i oblizivao usne nagrizele
još u onim davnim godinama kad je plesao.

Rim, travanj 2012

EDON QESARI

**LIN
DITA
KOMI
*AMI***

LINDITA KOMANI je završila studij
biznisa i financija na Sveučilištu u Grazu.
Književne tekstove objavljuje od 2003.
godine, u književnim časopisima kao što su
Poeteka, Mehr Licht, Milosao, Ars, Fjala,
Ars Poetica. Njena prva knjiga, zbirka
poezije 'Postimpresion', objavljena je 2012.
u Tirani. U štampi je njena zbirka priča.
Učestvovala je na književnim festivalima
u Styriji (2010), Poeteka (Tirana, 2013),
vRIIsak (Rijeka, 2014). Živi u Tirani.

Pred zrcalom u spavaćoj sobi jedinog hotela u gradu u koji je sišao prije nekoliko dana, putnik je izgovorio sljedeći monolog.

‘Imam potrebu za više grudi, prijatelji; možda niste čuli, ali ja sam već poodavno postao centar pozornosti. Treba da se prilagodim okolnostima: kakav zbor, takav govor! Zato bih trebao posjedovati, čim prije je to moguće, nekoliko vrsta grudi.

Jedne mi trebaju da primamim prijatelje. Trebaju biti široke i lijepo građene, zato što želim imati što više njih priključenih. Zatim mi trebaju grudi koje će biti obložene za obranu, ako je moguće željezom, grudi koje će odoljeti strijeljanju, udarcima, štipanju, škakljanju.

Škakljanja mrava uznemiravala su me u posljednje vrijeme, kao i svrab od buha i nekih insekata koji su me bili izgrizli, ali spasio sam se od napasti pokrivajući se grudima koje sam posudio od prijatelja. On je jedan od onih kojega sam privolio sebi, a sada ga tražim za grudobran broj jedan, gdje bih ga uključio jednom za svagda.

Treće grudi mi trebaju radi proslave dostignuća. Pogodivši u cilj, samo ja imam prava da mu to učinim. Jer, umalo ne zaboravih, trebaju mi i četvrte grudi u nepopunjenom obličju, što je moguće elastičnije. Bojim se da će se Don Quijote vratiti na mravima i da ćemo onda mačevima riječi ratovati protiv vjetrenjača. Ne zato što ih ima puno, već sam čuo da ih ima u krugovima u kojima se krećem. Ova filozofska bića nisam još uspio raščlaniti, stoga su mi neodložno potrebne četvrte grudi, da bih se imunizirao.

Pošto je završio s jutarnjom kanonadom pred zrcalom, putnik je odlučio da siđe u restauraciju hotela radi doručka. Nabokao se dobro čitavom skalom samouslužnog jestiva ne bi li time izbjegao potrebu

da tokom dana utažuje glad u restoranima u kojima se bojava da će nakačiti kakvu bolest. Krenuo je vani s malom biznis prtljagom u ruci, ne bi li time dao više elegancije tamnom odijelu i mondenom mantilu, s nakanom da se informira o grudima i, ako bude moguće, završi posao zbog kojeg je došao.

Rekli su mu da se u ovome gradu mogu naći grudi koje je tražio i, što je bilo važnije, u za njega idealnim razmjerima. Na kraju ulice kojom je hodao primijetio je starca sijede kose, oslonjenog na starački štap. Kada mu je prišao, vidio je lice koje je bilo umorno, ali dobro održano. Upitao ga je:

‘Gospodine, možete li mi pomoći?’

‘Svakako! Što vam treba?’

‘Ah, tražim radnju, butik, robnu kuću ili nešto slično gdje se mogu kupiti grudi. Ima li takvog dućana u gradu?’

‘Grudi??’, Gospodin prasne u smijeh.

‘Toga možete naći po noćnim klubovima, za neki dućan ne bih znao... hahahaha’

‘A ima li dućana gdje se mogu nabaviti oružje, municija i drugi ratni materijali?’

‘Hm, naš je grad zakonski proglašen pacifističkim. Također, da ne bi bio izložen napadima, odlučeno je da grad ne bude ni lijevo a ni desno po ideološkom opredjeljenju. Mi imamo samo dućane s ostalim oruđem, ponajviše za poljoprivredne potrebe, iako ćete ovdje teško pronaći i pedalj obradivog zemljišta... Eno, pogledajte, naše kuće i zgrade izgledaju kao da klize. Da ne bih duljio, savjetujem vam da posjetite dućan ‘Pijuk, lopata, puška i bager’. Tu možete pronaći što vam treba. Puške su potrebne za obranu posjeda, dragi prijatelju, jer kod nas sve zemljišne parcele imaju po tri vlasnika.’

Putnik se pokloni u znak zahvalnosti i nastavi hodati u pravcu kamo ga je usmjerio sijedi starac. Teški koraci odjekuju pacifističkim gradom sve dok ne odjekne zvono na dućanu na koji je bio upućen.

‘Dobar dan!’

‘Dobar dan, gospodine! Čime vas mogu uslužiti?’

‘Gospodice, imam potrebu za nekoliko grudi.’

Gospođica, začudo ni najmanje iznenađena, trepne očima i gotovo molećivim glasom kaže:

‘Izvolite unutra, gospodine, izvolite u naš svijet grudi. Znam što vi tražite, shvatila sam po mirisu vašeg tijela, vi ste u središtu pozornosti.’

Putnik se osmjehnuo i krenuo za lakim hodom njenih sitnih nožica. Hodnik za hodnikom, tunel za tunelom – činilo mu se kao da je ušao u nekakav labirint – na kraju su stigli do jedne jarko osvijetljene prostorije. Gospođica oštroga glasa gledala ga je slatkim pogledom i pozvala da uđe unutra, držeći vrata poluotvorenim, vrckajući pomalo donjim dijelom provokativne odjeće, koja je dolje bila zategnuta, ali je zato njene grudi toliko isticala i nabubrila, da si imao utisak kao da će eksplodirati.

‘Izvolite gospodine’, – kaže ona i onako sićušna udalji se prema prijemnom salonu dućana ‘Pijuk, lopata, puška i bager’.

‘Čekali smo vas’, obraćaju mu se četiri muškarca, a njemu se čini da su njihove grudi izvor onog istog mirisa koju osjeća u nosu od vremena kada je bio postao centar pozornosti.

‘Ja sam grud prijatelja, dragi moj.’

‘Ja sam grud neprijatelja, željezni.’

‘Ja sam grud rupe od pjesničenja.’

‘Ja sam grud bezoblični, demagog.’

‘Dobro vas našao, prijatelji’, nastavi putnik, kimnuvši glavom u znak poštovanja.

Stisak ruku. Atmosfera ispunjena ubojitim duhanskim dimom, koju putnik ipak osjeća kao duboko gostoljubivu.

Nakon nekoliko sati razgovora, rastaju se s obećanjem da će četiri naručene grudi biti poslane poštom na njegovu adresu u kutiji na kojoj će biti natpis ‘Pijuk, lopata, i bager za postavljanje temelja novog svijeta’. Prijatelji su garantirali da će unutar kutije biti i četiri puške u formi grudi, kao i uputstva o njihovoj pravilnoj upotrebi. Prijatelji su primijetili u njegovim očima nespokoj zbog mogućeg kašnjenja pošiljke, i to zato što je za demagoške grudi trebalo više vremena za skupljanje svih dijelova raštrkanih amo tamo tokom ra-

znih prijevara i pritvornosti. Kao utješnu nadoknadu za eventualno kašnjenje, kako bi mu osigurali mirno putovanje i povratak u zemlju iz koje se otrgnuo i došao ovamo, oni su mu dali da ponese polovne diplomatske grudi, jedan rječnik političara kao i traku sa registrom svih mogućih praznih zajednica. Da bi, u najmanju ruku, imao pri ruci prvu pomoć prije nego što mu stigne spasenje.

Usljedili su stisak ruku, nakloni glava u znak poštovanja i prigodna pozdravljanja.

Pošto se prijatelj udaljio iz dućana pacifističkog grada, u prostoru punoj ubojitog duhanskog dima, počela je vatrena diskusija oko grudi, mrava, Don Quijotea, kičmenih stupova, diskusija koja se razgranavala i produžavala, ali u kojoj su se četiri učesnika kretala unutar jednog zajedničkog imenovatelja o nužnosti postojanja tipova kao što je ovaj kojega su bili ugostili toga dana.

Bilo je dovoljno razmišljati o dobrima koje je on donosio, pristupanje tko zna kolikog broja novih prijatelja za prve grudi, eliminiranje znatnog broja nepoželjnih za druge grudi, prijatvornu zamjenu mnogih drugih grudi s onom četvrtom, kao i proslavu sviju sa trećim grudima. Zaključili su da će njih četvero postati kraljevi jednog podsvijeta, a da je onaj današnji prijatelj njihovo oruđe.

Ali koliko takvih tipova ima na svijetu, i koliko još podsvjetova sadrži ovaj svijet koji poznajemo?! Gospodarskog profita bit će za sve. Tko zna koliko će biti novih radnih mjesta, i koliko biznisa i dućana u čijim će naslovima firmi figurirati pijuci, lopate, puške i bageri. Prosto gigantska stvar! U svakom slučaju neosporni dobitnici ovoga dana ispali su njih četvero; bar u jednom od ovih podsvjetova uspjeli su ovladati nad šefovima – elitom. A to je ipak najvažnije.

Travanj 2014

**AR
IEN
LEVA
VI**

D

DARIEN LEVANI, rođen 1982., odvjetnik je i pisac. Utemeljio je kolektivni internet blog 'Tirana Calling' posvećen muzici i književnosti, i surađuje s brojnim časopisima i novinama. Njegova posljednja knjiga 'Pjesnici vode ljubav drugačije' dobila je nagradu kao najbolji debitantski roman 2012. godine.

Imam lošu ruku kod novog dijeljenja karata, mnogo herčeva, damu i asa u piku. As pik nema obranu. Gledam u svog partnera, ali ne smijem pisnuti. I protivnici se gledaju i šute. Vučem ponovo nekoliko herčeva. Nitko se ne usudi krenuti iz pika. Onda dođe red na mog partnera koji slegne ramenima i igra pika.

Nitko ne razumije što se događa. Sjedimo na podu prekrštenih nogu u nekakvom velikom holu. Nas je četvero. Neki dečkić od kojih pet godina stalno nam prilazi, govori koje karte držimo u rukama, a zatim trkom bježi pod skut svoje majke. Toleriramo ga budući da ne poznaje karte, ne smeta nam puno. Dok trči smije se i okreće glavu, provjerava da li ga netko prati. Brojeve govori na talijanskom. Malo je trebalo pa da izvučem sve same loše karte, kada je krenula velika gungula i čitav hol postao kao jedno tijelo. Masa je prošla jako blizu, gotovo nas je pregazila. Ustajemo i mi i polako idemo kud i ostali.

Čekamo u redu. Napravimo nekoliko koraka. Ponovo čekamo... Pokazujemo karte i daju nam nekakav kupon. Opet red. Onda nam daju karton. Kraj je srpnja, preznojavamo se. Predajemo kartone i pasoše. Carinska policija je svuda ista. Lupe mi pečat na Kastriotov lik¹ i vraćaju dokumente. Nitko mi ne kaže 'Sretan put!' Radije šute. Prelazim granicu i čekam prijatelje. Ilir stiže prvi. Pitam ga jesu li njemu poželjeli sretan put. Ne. Nisu ni Taniju ni Klejdiju. Nitko od nas neće imati sretan put.

Vidim ramena policajca dok uzima pasoš, tipka po računalu, zatim vraća dokumente. Red. Penjemo se uskim stepeništem. Može se hodati samo jedan po jedan u redu. Dižem prtljagu za tri stepenice naviše. Sljedeći put dižem za dvije stepenice da bih razbio monotoni-

1 Gjergj Kastrioti Skenderbeg (1405–1468), albanski nacionalni heroj.

ju. Onda ponovo dižem za tri jer želim imati za korak veći napredak.

Kad ih gledam odozdo, albanski emigranti sličje mi na Sizifa. Ali, odozgo izgledaju drugačije: jaki su i lijepi, samo što pristaju na te banalne postupke – pasoš, red, stepenište – izgleda kao da će ih ponavljati neumorno, vječno. Ali, naravno, neko će dijete tada zaplakati. Stižem na vrh stepeništa. Gledam nazad i shvaćam da sam izgubio prijatelje. Vraćam se i pomažem jednoj djevojci-ženi. Ona me odmjeri pogledom, sramežljivo. Ja je gledam otvoreno. Nemam uopće ni primisao da joj se ufuram u postelju, a ni u njeno srce. Jednostavno želim biti od pomoći. Vjerujem da ona to razumije. Konačno, ostavljam njenu prtljagu na drugoj strani stepeništa i stanem. Mnogo ih je koji čekaju, ne mogu svima pomoći. Moja karijera dobrovoljnog nosača okončana je prije nego što je započela. Pribijam se uza zid da bih napravio više prostora. Propuštam nekolicinu da prođu i čekam svoje prijatelje; želim ponovo biti u društvu s njima.

Djelatnik trajekta provjerava nas na šalteru. Pokazujemo mu kupon, karton, pasoš i kartu. Vraća nam pasoše, ne trebaju mu. Napitka na računalo naše podatke, vraća nam dokumente i daje ključ od kabine. Pomučili smo se dok nismo našli kabinu. Trajekti su svi isti, i putnici također. Dali su nam samo jedan ključ, a nas je četvero. Svađamo se tko će ga držati. Pokušavamo prema abecedi, zatim prema uzrastu, na kraju se nekako dogovorimo. Kada smo prtljagu smjestili u kabinu – ako se ta prostorija uopće mogla nazvati kabinom?! – trajekt je već kasnio jedan sat. To je posve normalno za ovu liniju. Polazak je trebao biti u 23,00, ali ne vjerujem da ćemo krenuti prije 2 poslije ponoći. Nisam pesimista, govorim iz iskustva.

Na kraju trajekta, s prvog kata, vidimo red koji se dolje izdužio. Ljudi su još uvijek malobrojni, ali je zato red krcat autima i kamionima. Kreću se sporo, kao da su lijeni. Negdje oko jedanaest i pol zapalim prvu cigaretu. U mislima pratim dim koji uvlačim u pluća, i kako ga potom ispuhujem. Onda ljudi više nema, samo su vozila. U džepu osjetim igrače karte, ali ne i želju za igrom koja bi nam skratila vrijeme. Sjećam se samo zlatnog pravila: igra Uno se nikada ne završava, samo se odgađa.

Na jednoj strani su vozila, na drugoj more; okružen sam. Pretpostavlja se da nebo mora biti plavo, ali je ovo, iz svih mogućih kuteva promatranja, bilo crno. Htio bih sići. Dvanaest sati. Krećemo na prvi obilazak. Jedna od stvari koje naučiš kad često putuješ trajektom je planiranje šetnji. Praviš đir da ubiješ dosadu. Šetnje ne trebaju biti učestale, a ni preduge. Cilj je da ti vrijeme prolazi. Uvijek nosim i mnogo knjiga, ali ih ne čitam, niti slušam muziku. Pa i snimanje je uzaludno bez nekog efekta.

Sat se pomiče naprijed. Dvanaest i pol. Jedan. I kada bih htio čitati, ovdje je to nemoguće. Ne pitajte me zašto, ne znam. Ovdje je sve drugačije, ni cigarete nemaju uobičajeni okus. Kada sam bio mali, gledao sam mnoge filmove s policajcima, mislim na one koji su prikazivani na TVSH (Albanska Televizija). U njima se često dešavalo da policija nije mogla ništa poduzeti zato što bi ispalo da je slučaj van njihove nadležnosti. E pa i ja se ovdje tako osjećam. Nisam ni pod svojom nadležnošću. Još malo pa će biti 2 sata. Osjećamo kako se trajekt pokreće.

‘Zaista, rekao mi je tip.’ – inzistirao je Klejdi na nečemu. ‘Mogao si otići u Krokodil, tražiti da se muzika utiša, a konobar je držao kontrolu pod šankom.’

Pretpostavka je da nebo mora biti plavo, ali je ovo more, iz svih mogućih kuteva promatranja, bilo crno.

Ilir kaže: ‘Da sam znao, probao bih.’

‘Jesi li siguran?’ – upitam ga.

‘Ne znam da li se radilo o tom disko klubu, ili nekom drugom.’ kaže Klajdi.

‘Zaboravio sam cigarete u kabini.’ kaže on i krene po njih. Dozivam ga i pokazujem svoju kutiju.

‘Ne pušim te cigarete,’ kaže. Dok hoda, pleše ramenima u ritmu nekakve muzike koju samo on može čuti.

‘Ima li razlike između ovih cigareta... koje su marke?’

‘Benson & Hedges.’

‘...I slimsova koje on puši.’

‘Ne vjerujem.’

‘Uskoro će biti tri’, kaže Ilir zamišljeno.

‘Petnaest do tri. Ne spava mi se.’

Putnici trajekta su se prorijedili. Zaspali su, vjerujem. Ono što nas zajedno drži samo su ljuljanje broda i opušci koje bacamo u more.

‘Osjećam se nekako loše kada bacim opušak u more’, kažem. ‘Zašto nemaju tabli.’

‘Tabli...?’

‘Pepeljara. Neki ih tako zovu, nisi znao?’

‘Nikad čuo.’

‘Čini mi se da ti vrijeme mjeriš ne minutama, već popušanim cigaretama’, kaže Ilir. ‘Za jedan sat se popuše četiri cigarete. Kada budeš ispušio pet kutija, trajekt će pristati u Durresu.’²

Smije se.

‘Ova ti je dobra.’

Vjetar mi gasi šibicu; trošim nekoliko palidrvaca i konačno uspijevam upaliti cigaretu.

‘Sjeti se, ovim istim putem plovilo je toliko emigranata’, kaže Ilir.

‘Da, dragi moj, mnogo je ljudi prošlo ovuda. Zamisli, nekada je ove vode, prije mnogo mnogo godina, preplovio i Eneja. A nakon njega je...’

‘Eneja?’

‘Eneja, Prijamov unuk ako se ne varam. Ili nekakav bliski rođak. Sa preživjelima iz Troje on je...’

‘... Osnovao Butrint³, to znam.’

‘Da, osnovao je Butrint. Kladim se da je proklinjao ovaj put.’

Gledamo u more. Tragamo za Enejinom kletvom. Čini nam se da pluta na valovima mora maskirana u vrećicu nekakvog čipsa.

‘Otkuda znaš da je prokleo more?’ – upita Ilir.

‘Gledao sam jednu emisiju na RAI – ju. Promovirali su nekakvu knjigu o Antici... I voditelj je za Eneju rekao da je plovio istim morskim rutama kojima danas ilegalno prelaze emigranti. Nazvao ih je

² Durres – Drač.

³ Ruševine antičkog grada na krajnjem jugu Albanije, danas grad muzeja pod zaštitom UNESCO.

‘albanski gliseraši.’

‘Je li se izrazio baš tako, ‘albanski gliseraši’?’

‘Da, i ja sam se začudio.’

‘Onda bi, teorijski, i Eneja trebao biti gliseraš, zar ne?’ – upitao me.

Smijemo se.

‘Razgovarate o gliserima?’, kaže Klejdi, koji pripaljuje cigaretu i kašlje.

Klejdi pljune u more. Ilir pokušava prebaciti pljuvačku preko ramena i ne uspijeva.

‘Dolje izgleda zastrašujuće, zar ne?’ – kaže Klajdi gledajući u tamu pučine.

Nitko od nas ne želi priznati, ali jest, svima izgleda strašno.

Koliko je samo ljudi ilegalno plovilo ovim putem, ne usuđujem se ni da zamislim...

‘I Skenderbeg je morao ploviti ovuda. Jednom ga je neki od talijanskih kraljeva pozvao upomoć i on je skupio družinu snažnih ratnika i odazvao se pozivu,’ – rekao je Ilir.

‘Čuo sam za tu priču. Kažu da je jebao mater neprijatelju, i kad ih je rasturio, vratio se kući,’ – dobacio je Klejdi.

Obojica su pogledali prema meni kao da sam ja osoba koja treba potvrditi vjerodostojnost priče. Sliježem ramenima, iako vjerujem da su u pravu.

‘Da li je još nečeg bilo u toj knjizi?’

‘Ne, samo taj paragraf.’

‘Kome je Skenderbeg pritekao u pomoć?’

‘Ne sjećam se. Čini mi se da se radilo o vladaru Napulja...’

‘I Arbreši⁴ su preplovili isto ovo more’, rekao sam ja.

‘Upoznao sam jednog Arbreša, nekad davno. Govorio je čudnim albanskim dijalektom. Rekao mi je: Mi Arbreši smo lenj narod! Zašto, upitao sam ga. Pa eto, iskricali smo se na jugu Italije, i tu smo i

⁴ *Arbëreshët*, naziv za etničku i jezičnu manjinu Albanaca u Južnoj Italiji. Arbreši su u većem broju izbjegli ‘preko mora’ nakon Skenderbegove smrti, kada je Otomansko carstvo uspjelo pokoriti Albaniju.

ostali. Nismo nikada krenuli dublje u Italiju.’

Arbreši nisu išli dalje jer su se nadali povratku, željeli su biti što bliže Albaniji. Ne znam je li to istina, ali mi svakako prija ta ideja.

‘Što je sa Novim Skenderbegom?’

Shvaćam da ništa nije razumio te mu objašnjavam tko je Novi Skenderbeg. Debelo se nalupetam iznoseći sumnjive verzije da je on došao iz Srbije ili Crne Gore. Ili da je možda pobjegao iz Crne Gore, nisam baš siguran.

‘I Gramsci⁵ je bio Arbreš’, kaže Klejdi.

‘I Krispi⁶, također.’

Znam, često smo govorili o toj temi. Zahvaljujući našoj superiornoj inteligenciji, zaključili smo da je Antonio Gramsci bio podrijetlom iz sela Gramshi u centralnoj Albaniji.

‘Albanskog podrijetla bila je i porodica Durazzo⁷ iz Genove. Učio sam o njima u ‘Povijesti Italije.’’

Klejdi se bavi kulturnim turizmom. Studira povijest, književnost, i slične stvari.

‘Jesi li prošao na ispitu iz povijesti?’

‘Ne, pao sam.’

‘Dobro je da te nisu pustili,’ našalio se Ilir.

Zatim je bezvoljno bacio u more sljedeći opušak cigarete.

‘Albanka je i jedna prostitutka iz disko kluba. Pričao mi je prijatelj koji u diskaču radi kao *buttafuori*, izbacivač.’

‘Ahaaa... *buttafuori* nije albanska riječ.’

‘Čini mi se da danas više nitko ne ide u diskoteke, zar ne? – kažem.

‘Ne, ne ide. Uostalom, danas se sve slijeva u isto: diskoteka, pub, ćevabdžinica...’

‘Tko zna hoće li biti struje kada stignemo u Tiranu?’

‘Idem napraviti još jedan krug?’ – reče Klejdi.

5 Antonio Gramsci, poznati talijanski marksist.

6 Francesco Crispi, talijanski patriot i državnik iz XIX. stoljeća.

7 Durrazo, poznata i utjecajna plemićka porodica iz Genove, koja se spominje još u XIV. stoljeću, podrijetlom iz Albanije.

‘Idi, slobodno idi, ali u ovo doba vidjeti ćeš samo seljake. Djevojke, brale moj, nisu toliko blesave da čekaju na tebe.’

‘Vidjet ćemo, vidjet ćemo...’, priprijeti Klejdi i nestane.

‘Kažu da ima velikih restrikcija struje. U Tirani do 8 sati dnevno, po selima, ne pitaj, uopće je nema!’

Krivo mi je. I u selima žive ljudi, vrag ga odnio, neću se odreći sela.

‘Osam sati i nije mnogo, navikneš se. Možda zato što je Tirana sada jako napučena.’ – odgovara Ilir. ‘Jer, kada odem u rodno mjesto, tamo je sve pusto, ne vidiš živog čovjeka. Ostale su samo starije osobe... sve koje vidiš imaju preko 60, 70 godina.’

Plovimo po mraku, preko mora, kroz tamu, nastojeći da u mraku otkrijemo – Albaniju.

SABI

NA

REVUJA MALIH KNJIŽEVNOSTI

V

ZAJ

SABINA VEIZAJ rođena je 1982. Diplomirala je novinarstvo na Sveučilištu u Tirani. Objavila je zbirku poezije 'Myshku i muzgut' (Mahovina sutona, 2014). Dobitnica je prve nagrade na Međunarodnom festivalu poezije u Podujevu (2012), i učesnica na međunarodnim festivalima Poeteka (2012 i 2013). Objavljuje poeziju u časopisima i literarnim priložima uz novine u Albaniji. Živi u Tirani.

ALBANIJA

E I

Polubol

SABINA VEIZAJ

svi se ljudi plaše smrti a umiru tako lako
strah ih je planina a odlaze bez pozdrava
boje se gladi a punih stomaka srću kavu na suncu!
strepe od svega a kame im slatke, igraju se ljubavi s vatrom
moja lutanja van sebe i u sebi počinju uvijek ispočetka
hoću živjeti za sebe i za vas, a tako je teško biti i htjeti malo!
i tako je teško biti s vama!
mislim da ću zaboraviti suosjećajnost
baš kao moja zemlja
kao naša zemlja

Kažnjena

125

kažnjena
neću pronaći sebe
u pomirbi

spirale za
mučenje
kao netom izdahнула krijesnica

kažnjena
na vječnu besmrtnost
plemenitih dilema

tješe me
slični visoki uzori
koji su se poput mene
često zanosili

SABINA VEIZAJ

SABINA VEIZAJ

ova
blasfemična
sloboda
procvjetała
od
lisica

Batrljci opušaka

127

Čaša piva je preda mnom
Tvoju sam iskapila
Na podu crvena tekućina
Gdje čame poljupci
Neispražnjena pepeljara puna opušaka
Miriše na rosu tvojih usana
A ja plačem, i plačem, i plačem
Brojim krila slijepih miševa
Dok mi lupaju o prozore
Sjedim na rubu naspram mjeseca
Koji me motri ispod slanih trepavica
Gutljaji piva nemaju kraja
A ti se šegačiš što ludim za tobom
Iz piva se diže hladna para
Dok ja dokrajčujem batrljke opušaka

SABINA VEIZAJ

Moje su mi paranoične sheme diktirale:
Sve su majke plemenite kao moja mati
... ali žene su kurve, kurve su i muškarci
I, OHHHHH Bože, kurve su i majke!

Kurve majke zatrudnit će na rujnoj mjesečini
Uz grmljavinu kakvu nećeš čuti za života
Drama će zaspati pod jastucima straha
Svijeće će skrivati krokodilske suze
Zgranutost ukrotiti ako se osedla

Majke kurve kriju identitete
Trbuhe tko zna koliko umnožene
Majke kurve abortiraju, a strah ih je
Iskvarenog morala.
Igraju prijetvornosti po šatorima
Koji su ih čitavog života branili od oluja

Majke kurve pretvaraju se da vole djecu
I OČEVE, koje!?
Ah, majke, majke koje obeščašćuju svoju djecu
I ostavljaju ih ranjene

Majke kao računске mašine
Penju se stubištem lijepih očiju i osmijeha
Majke, porculanske lutke, kojima su
Djeca i muževi teret, a opet ne mogu bez njih...

Ah, jadan trbuh!

Maternica što proizvodi katran i nevinu djecu

Kurve majke, pomahnitalih utroba u svakom dobu i mjestu

Od Ekvatora do Sjevernog pola

Ah, majko moja, moje božanstvo!

Ti koja značiš razliku među trbusima!

Ti koja si od plemenitih majki

Ti koja si žena što daje ljubav,

I ljubav je tvoja

Od Prave majke!

Gušim emociju do mjere
Da je više i ne osjećam.
Satirem na smrt stihove, bespomoćna slova,
Nalikujem torzu, ptici otkinutih krila.
Kljucati vjetar kljunom duše
Što zarad sebe ne pati
Muka je jako velika.
Mome ocu su sve sitniji koraci
A majka ga svuda prati
Kao da je njegov bastun, živ i duševan.
Ali, nedavno, krhki bastun nije izdržao.
Kad padneš, uvijek se nadaš da ćeš ustati.
Očev sitni korak užurba se dok prelazi ulicu
Prilazi vratima knjižnice gdje mu uvijek ugađaju,
Posuđuju mu i po četiri knjige
Jer je najredovniji međ' čitateljstvom.
Moj otac voli život. Nikada se ne žali na bolest.
Brinu ga dugovi, porodični problemi.
Jest da je pao, ali ga drži nada u oporavak.
Samo koraci, oni mu postaju sitniji.
Sad je u dobi kao kad je prohodao.
Žalim zbog krila ptice
Bolesne i na posljednjem putovanju.
Ubija me mali grad, ne prepoznajem ga više.
Samo što bol umije razbuditi čula:
Osjećaš miris svih zgotovljenih jela u tuđem gradu.
A sutra, sutra će se ići na trčanje

Da bi bol postala platonska;
Kakvo je samo razočaranje bila izložba slika
Viđene dan prije.
Kad uzbuđenje mine, i ono je slobodno i ti oslobođen,
Misliš samo kako doći do novog modela omiljenog telefona.
Zatim svodiš opće račune:
Život je naravno kurva a ja sam prljava egoistkinja.
A tamo vani, ipak ima ptica i očeva.
Ima i majki.
Svega ima iznova, a ništa nije kao prije.
Sve je to nekakav proračunati lanac
Koji istovremeno
blista i rđa ...

Danas, samo danas, strah me je toga, ili možda ne, voljela bih da potraje. Danas sam, naspram mjesečevog srpa okrenutog grbinom suncu, umočila pero u zrake. Pero se po prvi put opijalo ovim oblikom slobode koju ti ne daje samo bol. Danas sam prvi put svojim očima, za sebe, gledala svijet i polagano ispustila svoj pelud, koji sam zatim isisala i ponovo oplodila zracima. Priroda me oplodila. Skidala sam se polako, ostala sam gola i veoma prirodno doživjela orgazam. Potrebno mi je bilo samo tvoje uho, ne i tvoj miris. U protivnom postala bih tvoja robinja, pokrila bih tijelo vunanim sagovima i sklupčala se kraj vatre. Pogođena sam ekstazom koju mi daruje tvoje biće kada me nehotice uvlačiš u krletku gdje ja poludim, a ti posumnjaš u moju psihu. Ahaha! Što me nasmijavaš! Jedno uho volim, tvoje uho. Ti bi trebao znati da ja ne mogu biti žrtva svojega malenog stasa. Ono je, skupa s imenom, prosto konvencija duha, duše, razuma; ogledalo ljudske lakoće, vječni dar. Ja sam u potpunosti iznad toga. Ne volim zidove, prstenje, pisma za koja se vjeruje da upravljaju dušom i duhom. Ja ne volim zakone, institucije, državu. Ne sviđa mi se njihovo postojanje. Kao što mi se ne sviđaš ni Ti ovakav kakav jesi. Ali ljubav za slobodu i sloboda po sebi podsvjesno me i prirodno prisiljavaju da imam potrebu za tvojim postojanjem. U protivnom borila bih se s vjetrenjačama ili prosto predstavljala svoj stas, ili još manji onaj od jednog mrava. A zapravo, ni mrav ne predstavlja svoju mikroskopiju. Bez obzira što ga uvijek vidim u pukotinama između pločica kojima je udloga izjedena, mrav se uvijek kreće, nikada ne staje. U odnosu na ono što mu omogućava oblik, on je slobodan. U tom pogledu ti si u pravu da ja sebi stvaram probleme. Ali, ako bih se ja pomirila sa svijetom i svijet bi bio izgrađen upravo onako kako bi odgovaralo

mojoj ideji o pomirenju s njim, što bi se tu zakuhalo?

Treba mi samo tvoje uho da saopćim kako mi je ropstvo tvogjeg mirisa pomoglo da iznova potvrdim perverznost svoje želje za uništenjem ovoga svijeta; da srušim granice, spalim države sa svim onim hipokrizijama nacionalnih identiteta gdje oni koji pretendiraju da se bore za njih, zapravo čine sve da ih oskrvnu s onom navadom dugih kosa i rugobom lanaca, lisica, bodljikave žice i svih drugih do srži zamamljujućih hipokritskih formi manipuliranja životom, I ti si dio toga. Ti si produžetak, rep gomile koja je opasna za one koji se ne slažu s njom. Zato mi je potrebno tvoje uho. Da zaurlam, a da ono opet ne čuje pošto se ne može otrgnuti gomili. Ja bih radije otkinula to tvoje uho kako bih na njegovom dnu, kojeg više neće biti, svom snagom zaurlala. Samo tako bi uspjela odjekivati u tebi, s nadom da bi na neki veličanstveni način ti shvatio da treba dići ruke od gomile, od onoga tvogjega sopstva, kojeg su drugi stvorili. Nema nikakvog značaja tko su ti drugi? Ne zanima me uopće tko su. Znam da ćeš reći da je i mene netko stvorio i da sam u još gorem položaju. Da nemam ničega i da nas je malo na broju i da i mi slijedimo jedan drugi svijet koji zapravo ne postoji ili da smo i mi konformisti u našem antikonformizmu?! Ništa od toga, razmisli. O, ti uho koje me ne čuješ, želim da ti razjasnim da ne znam što je to “drugi svijet”. Nemam ni model, a ni san koji bi pokazivao kako se on može izgraditi. Ja naprosto ne želim ove cigle koje tako ružno stoje na ovoj zemlji. Želim probati razaranje ove strašne agonije kojoj nema kraja. I da mic po mic počnem sa gradnjom. Ti veliš da ne vrijedi razarati da bi se izgradilo nešto novo, koje će opet biti razoreno?!!! Eh, tako misle oni koji se kao ti plaše da krenu novim stazama s ljudima koji se ne boje teškoća i koji su naučili da ustanu svaki put kada padnu ili da tamo gdje nedostaje neki kamen, postave novi. Uho, čuješ li me?! Ne? Približi se malo. Ne želim tvoj miris, želim da me čuješ. Ako tvoj miris želi da me porobi, ja znam da bih počela potragu za nekim drugim mirisom kojemu bih služila dok ti ne bi postao moj sluga. Tako je to. Ali ja opet potvrđujem da je tvoj miris, a ne ti, ono čemu se poklanjam, zato što mi pojačava perverznost te ljubavi za

134 neutaživom ekstazom uništenja ovoga svijeta, sa ciljem da se počne obnova. Ti možeš biti spašen. Ja sam sučelice polumjesecu i iza mene je još uvijek sunce koje mi grije ramena. Dobro je za početak. Sviđa mi se što traje. Ima već dva dana da sam sama sa sobom. Čini mi se da se oslobađam...!

SABINA VEIZAJ

6	LINDITA ARAPI
18	ELJAN TANINI
24	ALBANA NEXHIPI
42	ARTI LUSHI
54	FLURANS ILIA
62	MARIKLENA NIÇO
74	GRESA HASA
84	LISIANA DEMIRAJ
96	EDON QESARI
106	LINDITA KOMANI
112	DARIEN LEVANI
122	SABINA VEIZAJ